

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็ก อนุโลมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมีขอบเขตดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็ก ได้แก่ ความเป็นมาของการก่อตั้งศูนย์ฯ และลักษณะการบริหารงาน

1.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเด็กในกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สัดส่วนของเด็กในกลุ่มเป้าหมายที่มีโอกาสเข้าอยู่ในศูนย์ฯ สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ความคาดหวัง และความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็ก

2. สภาพการดำเนินงาน

2.1 คุณภาพของผู้ดูแลเด็ก การจัดกลุ่มเด็ก อัตราส่วนของเด็กต่อผู้ดูแลเด็ก

2.2 การจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก

2.3 ความร่วมมือระหว่างบ้านกับศูนย์พัฒนาเด็ก

2.4 ลักษณะทางกายภาพของศูนย์พัฒนาเด็ก และการดูแลด้านสุขภาพ

1. ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็ก

ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็ก ได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลฝ่ายต่างๆในแต่ละหมู่บ้านดังนี้

ตารางที่ 2 กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กที่ให้สัมภาษณ์ แยกตามหมู่บ้าน

ตำแหน่ง หมู่บ้าน	กรรมการศูนย์ฯ	กลุ่มแม่บ้าน	อื่น ๆ (คน)	รวม
หมู่บ้าน 1	3	-	ผู้ใหญ่บ้าน 1	4
หมู่บ้าน 2	4	1	ผู้ใหญ่บ้าน 1 ครู 1	7
หมู่บ้าน 3	4	11	กรรมการหมู่บ้าน 1	16
หมู่บ้าน 4	4	1	-	5
หมู่บ้าน 5	2	2	-	4
หมู่บ้าน 6	2	-	พระ 1	3
รวม	19	15	5	39

1.1.1 ความเป็นมาของการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก

จุดเริ่มต้นการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก

จากการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเข้าโรงเรียน ในหมู่บ้านต่างๆ 6 แห่งพบว่า ศูนย์พัฒนาเด็ก 4 แห่ง มีจุดเริ่มต้นจากการแนะนำของพัฒนากร ซึ่งให้เหตุผลเกี่ยวกับการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าสู่โรงเรียน มีเพียง 2 หมู่บ้านที่ชาวบ้านเป็นผู้คิดและต้องการตั้งศูนย์พัฒนาเด็กขึ้นเอง เนื่องจากหมู่บ้านแห่งหนึ่งนั้นชาวบ้านทำนาปีละ 2 ครั้ง ไม่มีเวลาดูแลลูกจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการตั้งศูนย์พัฒนาเด็กส่วนอีกหมู่บ้านหนึ่งก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเพราะหมู่บ้านนี้ได้รับเลือกให้เป็นหมู่บ้านดีเด่นของอำเภอ และระหว่างเตรียมเข้าประกวดระดับจังหวัด กรรมการหมู่บ้านได้ไปดูงานหมู่บ้านดีเด่นแห่งอื่น เห็นว่าหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลนั้นมักจะมีศูนย์พัฒนาเด็ก จึงอยากให้หมู่บ้านพัฒนาเด็กในหมู่บ้านของตนบ้าง ข้อเสนอของกรรมการหมู่บ้านได้รับการยอมรับจากทางวัด ซึ่งประชาชนศรัทธามาก ดังนั้นประชาชนจึงสนับสนุนการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก

เหตุผลและความคาดหวังในการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก

เหตุผลและความคาดหวังในการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก มีความเกี่ยวเนื่องกับจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก กล่าวคือ ศูนย์พัฒนาเด็ก 4 แห่งที่มีจุดกำเนิดจากคำแนะนำของพัฒนากรจะระบุว่าตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเพื่อช่วยลดภาระของผู้ปกครองในการดูแลเด็ก ช่วยให้ผู้ปกครองมีเวลา ทำงานสะดวกขึ้น อีกทั้งเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมให้ฉลาดก่อนเข้าสู่วัยเรียน ในจำนวนนี้มีเพียง 1 หมู่บ้านที่ระบุความคาดหวังว่าศูนย์พัฒนาเด็กจะเป็นที่ที่เด็กได้สังสรรค์ ได้อยู่ร่วมกัน เป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ และมีเพียงหมู่บ้านเดียวที่ไม่ระบุความคาดหวังเกี่ยวกับเด็กเลย หวังเพียงว่าการมีศูนย์พัฒนาเด็กจะช่วยให้เป็นหมู่บ้านพัฒนาสมบูรณ์แบบเพื่อการประกวดหมู่บ้านดีเด่นของจังหวัดเท่านั้น ซึ่งในภายหลังก็ได้รับคัดเลือกตามความคาดหวัง

การระบุประโยชน์สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยลดภาระให้ผู้ปกครองมีเวลาทำงานอาชีพ	5 แห่ง
2. ช่วยเตรียมเด็กให้พร้อมก่อนเข้าโรงเรียน	4 แห่ง
3. ช่วยให้เด็กได้สังสรรค์อยู่ร่วมกัน	1 แห่ง
4. ช่วยให้หมู่บ้านได้รับรางวัลหมู่บ้านดีเด่น	1 แห่ง

แหล่งสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อตั้งและดำเนินงาน

จากการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่ง พบประมวลแหล่งสนับสนุนการก่อตั้งและการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กได้ 3 ฝ่าย คือ

1. ประชาชนและองค์กรชุมชน ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการ สภาตำบล กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ลักษณะการสนับสนุนมีการบริจาคเงิน และสิ่งของ การอนุมัติตั้งงบประมาณ การร่วมกิจกรรมการเลี้ยงดูเด็ก

2. หน่วยงานหรือสถาบัน ได้แก่ วัด โรงเรียน และกรมพัฒนาชุมชน (ผ่านพัฒนาการอำเภอ) วัดมักจะมียกยาดด้านการให้ไ้ที่ดิน ให้อาหาร โรงเรียนมียกยาดด้านการให้ไ้อาคาร การบริหารจัดการ และการให้คำแนะนำปรึกษา ส่วนกรมพัฒนาชุมชน ช่วยด้านความรู้เบื้องต้นสำหรับการก่อตั้งและการดำเนินงาน และให้เงินสนับสนุนเป็นค่าตอบแทนผู้ดูแลเด็ก รวมถึงการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก

3. เอกชนทั่วไป ได้แก่ เจ้าของร้านค้า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีส่วนสนับสนุนในรูปของการบริจาคเงิน

เพื่อให้เห็นภาพความร่วมมือและการเติบโตของศูนย์พัฒนาเด็ก จึงใคร่ขอนำเสนอข้อมูลด้านนี้เป็นรายหมู่บ้านดังนี้

หมู่บ้าน 1

เมื่อพัฒนาการได้ประชุมชาวบ้าน และมีมติร่วมกันจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กในปี 2528 ชาวบ้านได้ปรึกษากันรวมกันแล้วช่วยกันตัดไม้มาสร้างอาคารชั่วคราว ณ ที่ดินบริเวณข้างวัด และขอรับบริจาคหมุงหลังคาจากชาวบ้านคนละ 2 ตับ ขอบริจาค ปูน หิน โต้ะ แก้วจากร้านค้าในอำเภอ ต่อมาปี 2529 ได้รับอนุมัติเงิน กสช. 173,691.60 บาท ชาวบ้าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และร้านค้าบริจาคเงินอีกรวมเป็น 217,271.60 บาท ใช้ก่อสร้างศูนย์พัฒนาเด็กใหม่ซึ่งอยู่ข้างอาคารเดิม และได้รับเงินช่วยเหลือจากกรมพัฒนาชุมชนเป็นค่าดูแลเด็กเดือนละ 400 บาท ระยะเวลาศูนย์เก็บค่าดูแลเด็กคนละ 40 บาท/เดือนแต่ต่อมาลดลงเป็น 20 บาท/เดือน เพราะพ่อแม่เด็กยากจน

หมู่บ้าน 2

เมื่อปี พ.ศ.2525 ชาวบ้านประชุมตกลงกันจะตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเพื่อช่วยเหลือเด็ก เพราะมีการทำนาปีละ 2 ครั้ง พ่อแม่ไม่มีเวลา ระยะเวลาใช้ศาลาวัดเป็นที่ตั้ง ต่อมาปี 2526 ได้รับงบประมาณ กสช. 180,000 บาท สำหรับสร้างอาคารในที่ดินซึ่งชาวบ้านร่วมกันบริจาคเงินซื้อในราคา 16,000 บาท การดำเนินงานช่วงแรกเก็บค่าดูแลเด็กคนละ 50 บาท/เดือน ต่อมาลดลงเป็น 30 และ 20 บาท แล้วกลับขึ้นเป็น 30 บาท/เดือนอีก เมื่อมีรายได้น้อยกรรมการหมู่บ้านได้นำเงินกองทุนสะสมของกลุ่มออมทรัพย์มาช่วยสมทบในการซื้อแป้ง สบู่ ยาสีฟันสำหรับเด็ก

หมู่บ้าน 3

เมื่อ พ.ศ.2525 พัฒนาการเสนอแนวคิดการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก ชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคเงิน 3,300 บาท ก่อสร้างอาคารชั่วคราวที่วัด ต่อมาในปี 2528 ได้ก่อสร้างเพิ่มเติมอาคารโดยทำฝา และรั้วใช้เงิน 10,000 บาท

ด้านการดำเนินงานครั้งแรกมีเด็ก 30 คน ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อมาปี 2526 จำนวนเด็กเพิ่มเป็น 42-50 คน จึงรับผู้ดูแลเด็กเพิ่มอีก 1 คน ทางศูนย์ฯ เก็บเงินค่าเลี้ยงดูเด็กคนละ 30 บาท/เดือน เงินจำนวนนี้จะแบ่งไว้เป็นค่าอาหารกลางวันเด็กเดือนละ 50 บาท ใช้จัดอาหารกลางวัน

ได้ 2 วัน หากเงินไม่พอจะขอจากกลุ่มแม่บ้านมาเพิ่มเติม ผู้ดูแลเด็กเป็นคนรักเด็ก กลุ่มต่างๆ และชาวบ้านให้ความร่วมมือกับศูนย์ฯ ดีมาก

หมู่บ้าน 4

เมื่อตกลงจะตั้งศูนย์พัฒนาเด็กในเดือนมีนาคม 2528 ทางวัดอนุญาตให้ตั้งศูนย์ฯ ภายในบริเวณวัด ชาวบ้านร่วมใจกันตัดไม้มาก่อสร้างอาคาร และช่วยบริจาคหลุมงูหลังคา อาคารมีสภาพไม่ดีนักหากฝนตกเด็กจะอยู่ไม่ได้ ต่อมาปี 2529 จึงเปลี่ยนหลังคาเป็นสังกะสีโดยได้รับบริจาคจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 30 แผ่น และชาวบ้านช่วยออกเงินซื้อวัสดุมาสมทบ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันอาคารดังกล่าวก็ยังไม่มีการซ่อมแซม พื้นเป็นดิน ไม่มีส้วม มีโถงน้ำ 1 ใบ อุปกรณ์และเครื่องเล่นมีน้อยมาก การดำเนินงานครั้งแรกเก็บเงินค่าดูแลเด็กคนละ 20 บาท/เดือน มีผู้ดูแลเด็ก 2 คน โดยเลือกจากชาวบ้านในหมู่บ้าน เป็นคนขยันขันแข็งดี ผู้ดูแลเด็กได้รับเงินค่าตอบแทนจากกรมพัฒนาชุมชนเดือนละ 400 บาท ในปี 2529-2530 ประชาชนในหมู่บ้านประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมาก ทางศูนย์ฯ ต้องลดค่าเลี้ยงดูเด็กเป็น 10 บาท/เดือน โดยศูนย์ฯ ได้รับความช่วยเหลือจากวัดแบ่งค่าอาหารกลางวันและจัดซื้อสบู่ และแบ่งให้เด็ก บางครั้งยังได้รับบริจาคจากประชาชนในหมู่บ้านด้วย

หมู่บ้าน 5

เมื่อตกลงจะสร้างศูนย์พัฒนาเด็กในปี 2525 ทางหมู่บ้านไม่มีงบประมาณจึงขอใช้อาคารเอนกประสงค์ของโรงเรียนเป็นที่ทำการ ต่อมาปี 2526 ได้เงินงบประมาณกสข. 105,000 บาท ก่อสร้างอาคารถาวรหลังใหม่ขนาดใหญ่ อยู่ข้างวัดและใกล้โรงเรียน แต่ไกลจากหมู่บ้าน

การดำเนินงานช่วงแรกมีเด็ก 43 คน เก็บเงินค่าดูแลเด็กคนละ 30 บาท/เดือน มีผู้ดูแลเด็ก 2 คน เป็นคนในหมู่บ้านที่ชาวบ้านคัดเลือกมา จบการศึกษา ม.6 ต่อมาปี 2525 ต้องลดค่าดูแลเด็กลงเหลือ 20 บาท/เดือน จนถึงปัจจุบัน และผู้ดูแลเด็ก 2 คนเดิมย้ายไปแล้ว ปัจจุบันมีผู้ดูแลเด็กใหม่ 2 คนยังไม่เคยได้รับการอบรมมาก่อน

หมู่บ้าน 6

เมื่อตกลงใจก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กในปี 2527 เจ้าอาวาสรับภาระให้ใช้ศาลาการเปรียญเป็นที่ตั้งศูนย์ฯ และได้ประสานความร่วมมือจากชาวบ้าน ให้นำเด็กมาฝากเลี้ยงมีชาวบ้านฝากเด็กเลี้ยงจำนวนมาก ทางวัดได้แบ่งอาหารให้เป็นอาหารกลางวันแก่เด็กในศูนย์ฯ ฉะนั้นในเทศกาลงานบุญเด็ก ๆ จะได้รับอาหารเผื่อแผ่จากวัดจำนวนมาก นอกจากนี้ท่านเจ้าอาวาสยังช่วยดูแลการทำงานและเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้ดูแลเด็กด้วย

ต่อมาปี 2528 ได้รับงบประมาณกสข. จำนวน 190,000 บาท เพื่อก่อสร้างอาคารถาวร ผู้ใหญ่บ้านและพัฒนารถไต่ล้อที่ตั้งศูนย์ฯ ใหม่ ไปอยู่ใกล้จากวัดและโรงเรียน มีชาวบ้านคัดค้านมาก แต่ผู้ใหญ่บ้านไม่เปลี่ยนใจ

เมื่อศูนย์ฯได้ย้ายออกไปอยู่ไกลจากวัด ทางวัดจึงไม่ได้ช่วยเหลือด้านอาหารกลางวัน แก่เด็ก และท่านเจ้าอาวาสก็ไม่สามารถช่วยให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้ดูแลเด็กได้ ผู้ดูแลเด็กจึงรู้สึกว่ ต้องทำงานอย่างโดดเดี่ยว เพราะกรรมการไม่ค่อยสนใจจริง

ด้านการดำเนินงานระยะแรกเก็บค่าดูแลเด็กคนละ 40 บาท/เดือน ก็มีเด็กจำนวน มาก ภายหลังการย้ายศูนย์ฯมีเด็กลดน้อยลง แม้จะลดค่าเลี้ยงดูเป็น 20 บาท/เดือนก็ตาม

การเล่นของเด็กในหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านทั้ง 6 แห่งที่ทำการศึกษามีสนามเล่นสำหรับเด็ก เด็กในหมู่บ้านจะเล่น ที่ลานบ้าน ริมถนน ใต้ถุนบ้าน หมู่บ้านที่มีศูนย์พัฒนาเด็กหรือโรงเรียนอยู่ใกล้ เด็กจะไปเล่นที่สนาม โรงเรียน หรือสนามของศูนย์พัฒนาเด็ก

สำหรับชนิดของการเล่น ส่วนใหญ่จะเป็นการวิ่งเล่น ไล่จับ ตากระโดด ขายของ เตะ บอล กำลังภายใน ปีนต้นไม้ ของเล่นส่วนใหญ่ได้จากธรรมชาติเช่น กิ่งไม้ ทางมะพร้าว ก้านกล้วย ใบตอง ของเล่นที่ผู้ปกครองจัดหาให้เด็กเล่นจะมีน้อยมาก ส่วนมากของเล่นมักเป็นของเล่นประเภท แดมมากับขนมเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเป็นเศษวัสดุที่เด็กหามาเล่นเอง

1.1.2 การบริหารศูนย์พัฒนาเด็ก

ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่ง มีคณะกรรมการศูนย์ฯทำหน้าที่กำหนด นโยบาย และควบคุมการปฏิบัติงาน แต่ละหมู่บ้านมีองค์ประกอบของคณะกรรมการแตกต่างกันไป สิ่งที่สำคัญคล้ายกันคือ มักจะมีครูจากโรงเรียนประจำหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษา มีผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการ ประธาน หรือที่ปรึกษา มีประธานกลุ่มสตรี ร่วมเป็นกรรมการหรือที่ปรึกษา

ในคณะกรรมการศูนย์ฯมีการแบ่งหน้าที่เป็นประธาน รองประธาน กรรมการ เหนรัญญิก ปฏิคม และเลขานุการ

บทบาทของผู้ใหญ่บ้าน

จากการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่งพบว่า ผู้ใหญ่บ้านมักจะมีบทบาทเป็น ประธานกรรมการ กรรมการ หรือที่ปรึกษาของศูนย์ฯ กิจกรรมที่ผู้ใหญ่บ้านจะปฏิบัติเพื่อศูนย์ฯได้แก่

1. การประสานงานระหว่างศูนย์ฯ กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเช่นอำเภอ (1)
2. การขอความร่วมมือจากชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น ขอบริจาคเงิน หรือสิ่งของ การขอแรงงาน การขอให้ส่งเด็กเข้ารับการดูแล (4)
3. เป็นผู้นำในการจัดหางบประมาณ และรายได้จากแหล่งอื่น ๆ เช่น การจัดงานหาเงิน การขอรับ บริจาคจากบุคคลภายนอก (3)
4. ดูแลการดำเนินงานของศูนย์ฯ เช่น อาคารสถานที่ ความสะอาด การจัดหาวัสดุสิ่งของ (3)
5. ประชุมร่วมกับกรรมการศูนย์ฯ ร่วมวางแผนงาน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (3)
6. ประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ (1)

บทบาทของกรรมการหมู่บ้าน

1. ร่วมจัดกิจกรรมหาทุนให้ศูนย์ฯ (๖)
2. ช่วยปรับปรุงดูแลอาคารสถานที่ (1)
3. ช่วยทำความสะอาดศูนย์ฯ (1)
4. ช่วยแนะนำผู้ปกครองให้นำเด็กเข้าศูนย์ฯ (1)
5. ช่วยเลี้ยงดูเด็กเวลาผู้ดูแลเด็กไม่อยู่ (1)
6. ช่วยเหลือสอดส่องดูแลความเรียบร้อย (1)
7. ช่วยงานต่าง ๆ ของศูนย์ฯ ตามที่ผู้ใหญ่บ้านขอ (2)

บทบาทของกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก

1. วางแผนการทำงาน ร่วมประชุมกรรมการ (6)
2. ช่วยแนะนำผู้ปกครองให้นำเด็กเข้าศูนย์ฯ (3)
3. ช่วยจัดอาหารเสริมเลี้ยงเด็ก (3)
4. คัดเลือก และดูแลการทำงานของผู้ดูแลเด็ก เป็นที่ปรึกษาให้ผู้ดูแลเด็ก (2)
5. ช่วยดูแลเด็ก กรณีผู้ดูแลเด็กลา หรือมีงานพิเศษ (2)
6. ช่วยทำความสะอาด ปลูกต้นไม้ ซ่อมของเล่น (2)
7. เก็บเงินค่าดูแลเด็ก ชี้แจงผู้ปกครองเกี่ยวกับค่าดูแลเด็ก (2)
8. ช่วยจัดกิจกรรมหารายได้เข้าศูนย์ฯ (3)
9. ช่วยจัดกิจกรรม เช่น การประกวดเด็ก (2)
10. ประสานความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับผู้ดูแลเด็ก (2)

ในจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่ง พบว่ามี 1 แห่งที่กรรมการศูนย์เป็นกรรมการหมู่บ้านทั้งหมด ฉะนั้นการประชุมกรรมการศูนย์ฯ จะกระทำร่วมกับการประชุมกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว มีผู้สนใจดูแลการดำเนินงานของศูนย์ฯ เพียง 2 คน ทำให้ศูนย์ฯ ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากกรรมการเท่าที่ควร

บทบาทของกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน

กลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านที่ศูนย์พัฒนาเด็กตั้งอยู่ ทุกหมู่บ้านระบุว่า มีบทบาทในการช่วยทำอาหารเสริมเลี้ยงเด็กในศูนย์ฯ ซึ่งมีจำนวนครั้ง และแหล่งเงินทุนแตกต่างกันดังนี้ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 กิจกรรมของกลุ่มสตรีในการช่วยงานของศูนย์ฯ

หมู่บ้าน	กิจกรรม	ความถี่	แหล่งเงินทุน
1	ทำอาหารเสริม-แจก	ไม่ระบุ	ของกลุ่มแม่บ้าน
2	ทำอาหารเสริม แจก-จำหน่าย เด็กใน-นอกศูนย์	เดือนละครั้ง	กองทุนโภชนาการหมู่บ้าน
3	ทำอาหารเสริม-แจก	เดือนละ 2 ครั้ง	เงินค่าดูแลเด็กเดือนละ 50 บาท
4	ทำอาหารเสริม	ไม่ระบุ	กองทุนโภชนาการหมู่บ้าน
5	ทำอาหารเสริม	3 เดือน/ครั้ง	กองทุนโภชนาการหมู่บ้าน
6	ทำอาหารเสริม	เดือนละครั้ง	ไม่ระบุ

นอกจากการช่วยทำอาหารเสริมแล้ว มีหนึ่งหมู่บ้านที่ระบุว่ากลุ่มสตรีช่วยดูแลป้อนอาหารเด็กและช่วยต้อนรับแขกของศูนย์ฯ อีกหนึ่งหมู่บ้านระบุว่าช่วยทำความสะอาดศูนย์ฯ ดูแลบริเวณและช่วยจัดหาทุนให้ศูนย์ฯ ด้วย โดยหมู่บ้านหลังนี้ประธานกลุ่มสตรี เป็นกรรมการและเลขานุการของศูนย์พัฒนาเด็กจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือกิจกรรมของศูนย์ฯ

บทบาทของ ผสส./อสม.

ในการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่ง ปรากฏว่ามีเพียงแห่งเดียวที่ระบุว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) ช่วยเหลือกิจกรรมของศูนย์ฯ โดยมีบทบาทในการชั่งน้ำหนัก และวัดส่วนสูงให้เด็กในศูนย์ฯ เดือนละครั้ง ซึ่งสำหรับเด็กนอกศูนย์ฯ จะได้รับการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง 3 เดือน/ครั้ง

ความนิยมของชาวบ้านต่อศูนย์พัฒนาเด็ก

เมื่อได้สอบถามความเห็นของผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสตรีและกรรมการศูนย์ฯ ว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเป็นที่นิยมของชาวบ้านหรือไม่พบว่า มี 4 ศูนย์เป็นที่นิยม เหตุผลคือชาวบ้านเห็นว่าศูนย์ฯ ช่วยเตรียมเด็กให้มีความพร้อมในการเรียน กล้า ฉลาด และเข้าสังคมได้ดี หมู่บ้านเหล่านี้พ่อแม่ส่วนใหญ่มักจะส่งลูกไปที่ศูนย์ฯ โดยเฉพาะที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งนั้นการส่งลูกไปศูนย์ฯ มิใช่เพราะไม่มีเวลาดูแล

แต่เพราะต้องการให้ลูกฉลาด ก้าวหน้า และการสังคมดี สำหรับผู้ที่ไม่ส่งลูกไปมักมีเหตุผลด้านความยากจน

มีสองหมู่บ้านที่ประชาชนไม่นิยมศูนย์พัฒนาเด็ก เนื่องจากสาเหตุต่างๆ หลายประการคือ

1. ความยากจน
2. พ่อแม่ว่างมีเวลาเลี้ยงเอง เนื่องจากไม่สามารถทำนา 2 ครั้งได้เหมือนเคย
3. ศูนย์ฯ คับแคบ ไม่มีสนาม ของเล่นน้อย เด็กไม่ชอบ
4. ศูนย์ฯ ติดถนนใหญ่ กลัวลูกหนีกลับบ้าน ถูกรถชน
5. ดูแลเด็กไม่ทั่วถึง เด็กตีกันบ่อย
6. พ่อแม่เด็กไม่เข้าใจหลักการจัดตั้งศูนย์ฯ
7. สิ่งจูงใจที่เคยมีลดลง เช่นไม่ได้รับอาหารกลางวันจากวัดเหมือนในระยะแรกที่เริ่มตั้งศูนย์ฯ

1.1.3 ความสำเร็จของศูนย์พัฒนาเด็ก

เพื่อทราบว่าในสายตาของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนในการก่อตั้งหรือดูแลศูนย์พัฒนาเด็กมีความเห็นว่าศูนย์ฯประสบความสำเร็จตามความคาดหวังหรือไม่ จึงได้ถามคำถามนี้ต่อผู้ให้สัมภาษณ์ ได้รับคำตอบว่าทั้ง 6 ศูนย์ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้

1. ช่วยแบ่งเบาภาระการดูแลเด็กได้ดีโดยเฉพาะในฤดูทำนา
2. ชาวบ้านและครูชื่นชมว่าเด็กที่ไปศูนย์ฯจะฉลาด กล้าแสดงออก รู้จักการสังคม สะอาด พูดเก่ง ร้องเพลงเก่ง โดยเฉพาะที่หมู่บ้านที่ 3 ถึงกับเปรียบเทียบเด็กที่ไปศูนย์ฯว่าเหมือนคนได้บวชเรียนทีเดียว
3. สำหรับหมู่บ้านที่ตั้งศูนย์ฯ เพื่อเตรียมเข้าประกวดนั้น ระบุว่าการตั้งศูนย์พัฒนาเด็กยังผลให้หมู่บ้านชนะการประกวดหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นประจำปี 2528 ตามวัตถุประสงค์
กล่าวสำหรับระดับความพอใจในความสำเร็จของศูนย์ฯแล้ว มีหมู่บ้านที่ระบุว่าศูนย์ฯประสบความสำเร็จปานกลาง 2 แห่ง ประสบความสำเร็จอย่างสูง 4 แห่ง

ปัญหาของศูนย์พัฒนาเด็ก

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ได้ระบุปัญหาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็ก ซึ่งจำแนกเป็นหมวดหมู่ดังนี้

1. ด้านการเงินในบางหมู่บ้าน ศูนย์ฯต้องเก็บเงินค่าดูแลเด็กในอัตราที่ต่ำมากเช่น 10 บาท/คน/เดือน ถึงกระนั้นก็ยังเก็บเงินได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะประชาชนยากจน ค่าตอบแทนสำหรับผู้ดูแลเด็กต่ำมาก เช่นหมู่บ้าน 4 มีผู้ดูแลเด็ก 2 คน ได้รับเงินค่าตอบแทนจากกรมพัฒนาชุมชนคนละ 200 บาท/เดือน จึงต้องนำเงินค่าเลี้ยงดูเด็กมาสมทบเป็นเงินเดือนด้วย ทำให้ขาดแคลนเงินที่จะจัดหาอุปกรณ์ ยา หรือเครื่องใช้ต่างๆ และไม่มีกองทุนเพื่อใช้จ่ายกรณีฉุกเฉิน

2. ด้านสถานที่ มี 3 แห่งที่ประสบปัญหา ที่ตั้งไม่เหมาะสม คับแคบ และอาคารไม่ถาวร ไม่มีห้องน้ำห้องส้วม ไม่มีสนาม และที่เล่น

3. ด้านผู้ดูแลเด็ก มีปัญหาว่ามีจำนวนน้อย ดูแลเด็กได้ไม่ทั่วถึง และบางคนไม่ได้ผ่านการฝึกอบรม

4. จำนวนเด็กน้อยลง ซึ่งอาจเกิดจากพ่อแม่ว่างงาน หรือพ่อแม่จำเป็นต้องพาเด็กไปทำงานด้วย

โครงการพัฒนาศูนย์ฯ

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ได้ระบุโครงการปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กดังนี้

1. สร้างอาคารใหม่ (2)
2. ต่อเติมอาคาร เช่นสร้างห้องกินอาหาร ห้องน้ำ ส้วม (3)
3. ล้อมรั้ว (2)
4. ปลุกต้นไม้ (2)
5. ติดพัดลม (2)
6. จัดหาโอ่งน้ำ (1)
7. จัดหา และทำอุปกรณ์การสอนเพิ่ม (2)
8. จัดหา ซ่อมแซมของเล่นเด็ก (2)
9. จัดอบรมความรู้แก่ผู้ดูแลเด็ก (2)
10. จัดหาเงินช่วยค่าตอบแทนผู้ดูแลเด็ก และจัดสวัสดิการให้ (2)
11. ชักชวนให้มีการนำเด็กฝากเลี้ยงมากขึ้น (1)

ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กกับโรงเรียน

ศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่งที่โครงการวิจัยนี้ทำการศึกษา ส่วนใหญ่ (5 แห่ง) จะมีความสัมพันธ์อันดีกับทางโรงเรียนประจำหมู่บ้าน โดยมีครูใหญ่หรือครูอื่นๆ ในโรงเรียนร่วมเป็นที่ปรึกษาหรือกรรมการศูนย์ฯ ทางศูนย์ฯจึงมีโอกาสดำเนินการช่วยเหลือจากทางโรงเรียนอยู่เสมอ มีเพียงหมู่บ้านเดียวที่ศูนย์ฯกับโรงเรียนมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย ทั้งๆที่บุตรของครูในโรงเรียนก็ฝากเลี้ยงที่ศูนย์ฯ

เกี่ยวกับผลกระทบจากโครงการอนุบาลชนบทต่อศูนย์พัฒนาเด็กพบว่ามี 4 ศูนย์ที่ได้รับผลกระทบจากการที่โรงเรียนเริ่มรับเด็กอนุบาล ทำให้ศูนย์ฯมีเด็กวัย 5-6 ขวบลดลง ต้องรับเด็กอายุน้อยกว่าลงไป ส่วนอีก 2 หมู่บ้านทางโรงเรียนไม่เปิดรับเด็กอนุบาลเพราะต้องการให้เป็นบทบาทของศูนย์พัฒนาเด็กในการบริการดูแลเด็กกลุ่มนี้ต่อไป

1.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเด็ก

ข้อมูลส่วนนี้ประกอบด้วย โอกาสเข้าเรียนของเด็กในกลุ่มเป้าหมาย สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว เหตุผลที่นำเด็กหรือไม่นำเด็กไปศูนย์ฯ ตลอดจนความคิดเห็นและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็ก

โอกาสเข้าเรียนของเด็กในกลุ่มเป้าหมาย

การคำนวณหาโอกาสเข้าเรียนของเด็ก ได้จากการหาสัดส่วนของเด็กที่ไปศูนย์ฯหารด้วยจำนวนเด็กในกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดในหมู่บ้านที่ศูนย์ฯตั้งอยู่

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายทำได้โดยการสอบถามผู้ดูแลเด็กในศูนย์ฯนั้นๆ ว่าศูนย์ฯให้บริการเด็กในช่วงอายุใดบ้าง เด็กที่อยู่ในช่วงอายุที่ศูนย์ฯให้บริการจึงเป็นเด็กในกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ดังนั้นกลุ่มอายุเป้าหมายสำหรับแต่ละศูนย์ฯจึงแตกต่างกันไป อายุน้อยที่สุดที่ศูนย์ฯเปิดรับคืออายุ 2 ขวบ และอายุมากที่สุดคือ 6 ขวบ การคำนวณสัดส่วนของเด็กที่ไปศูนย์ฯพัฒนาเด็กพบว่ากระจายอยู่ระหว่างร้อยละ 13 ถึง 53 เฉลี่ยประมาณร้อยละ 31 ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของเด็กที่ไปและไม่ไปศูนย์ฯ

ศูนย์ฯ	เด็กเป้าหมาย	เด็กที่ไปศูนย์ฯ	เด็กที่ไม่ไปศูนย์ฯ
1	59	19(32.2%)	40(67.8%)
2	53	7(13.2%)	46(86.8%)
3	97	34(35.1%)	63(64.9%)
4	94	39(41.5%)	55(58.5%)
5	49	26(53.1%)	23(46.9%)
6	146	30(20.5%)	116(79.5%)
รวม	498	155(31.1%)	343(68.9%)

จำนวนเด็กที่สัมภาษณ์ได้

ในกลุ่มเด็กที่ไปศูนย์ฯสามารถสัมภาษณ์ผู้ปกครองได้มากที่สุด คือสัมภาษณ์ได้ครบทุกคน น้อยที่สุดสัมภาษณ์ได้ประมาณร้อยละ 71 สาเหตุส่วนใหญ่เป็นเพราะผู้ปกครองไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน เป็นการอพยพแรงงานชั่วคราว และมีบางศูนย์ฯที่มีเด็กมาจากหมู่บ้านอื่น ซึ่งอยู่นอกเหนือหมู่บ้านที่ศึกษาจึงสัมภาษณ์เฉพาะในรายชื่อที่พบผู้ปกครองในช่วงเวลาที่เข้าไปในหมู่บ้านตามปกติ ไม่ได้ติดตามเก็บข้อมูลนอกเวลา โดยเฉลี่ยแล้วในกลุ่มนี้สัมภาษณ์ได้ประมาณร้อยละ 83

สำหรับเด็กที่ไม่ไปศูนย์ฯ สัมภาษณ์ผู้ปกครองได้มากที่สุดร้อยละ 87 น้อยที่สุดร้อยละ 52 ค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 70 (ตารางที่ 5) สาเหตุที่สัมภาษณ์ไม่ได้ส่วนใหญ่เป็นเหตุผลของการไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองที่สัมภาษณ์ได้

ศูนย์ฯ	เด็กไปศูนย์ฯ	สัมภาษณ์ได้	เด็กไม่ไปศูนย์ฯ	สัมภาษณ์ได้
1	19	19(100%)	40	21(52.5%)
2	7	7(100%)	46	40(87%)
3	34	24(70.6%)	63	46(73%)
4	39	30(76.9%)	55	38(69.1%)
5	26	24(92.3%)	23	15(65.2%)
6	30	24(80%)	116	80(69%)
รวม	155	128(82.6%)	343	240(70%)

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

จำนวนเด็กทั้งที่ไปศูนย์ฯ และไม่ไปที่สัมภาษณ์ได้ทั้งหมดมี 368 คน คิดเป็นร้อยละ 73.9 ในกลุ่มนี้ได้รับการสัมภาษณ์เพื่อประเมินสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ตัวชี้วัดที่ใช้คือ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อคนต่อปี โดยผู้ให้สัมภาษณ์จะประเมินรายได้และผลผลิตทั้งหมดของครอบครัวในปีที่ผ่านมาเป็นจำนวนเงิน แล้วหารด้วยจำนวนสมาชิกในครอบครัวนั้น คำนวณออกมาเป็นรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี รายได้เฉลี่ยที่สูงที่สุดคือ 42,000บาทต่อคนต่อปี ต่ำที่สุดคือ 12 บาทต่อคนต่อปี หลังจากนั้นนำค่าที่คำนวณได้มาเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก แล้วพิจารณาแบ่งกลุ่มรายได้แบบอิงกลุ่ม โดยพิจารณาแบ่งตามตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไคล์ของรายได้ หลังจากนั้นจึงปรับตัวเลขให้เป็นจำนวนเต็มตามความเหมาะสม ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มรายได้ ออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ เป็นกลุ่มรายได้น้อย ปานกลาง ดี โดยใช้เปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 30 และต่ำกว่า, 31-60, และ 61 ขึ้นไปตามลำดับ

ตารางที่ 6 ได้แสดงสัดส่วนของเด็กที่ไปศูนย์ฯ และไม่ไปศูนย์ฯ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครอบครัว พบว่าในกลุ่มรายได้น้อย และกลุ่มรายได้ดี สัดส่วนของเด็กที่มาศูนย์ฯ จะสูงกว่าเล็กน้อย ยกเว้นในกลุ่มรายได้ปานกลางที่มีสัดส่วนของเด็กที่ไม่มาศูนย์ฯ สูงกว่ามาก คือ 73:27

ตารางที่ 6 สัดส่วนของเด็กที่ไปศูนย์ฯ จำแนกตามรายได้ของครอบครัว

รายได้	เด็กที่ไปศูนย์ฯ	เด็กที่ไม่ไปศูนย์ฯ	รวม
น้อย	35(51.5%)	33(48.5%)	68(100%)
ปานกลาง	68(26.9%)	185(73.1%)	253(100%)
ดี	24(52.6%)	22(47.8%)	46(100%)
รวม	128(34.8%)	240(65.2%)	368(100%)

หมายเหตุ $\chi^2 = 18.46, p \leq .001$

1.2.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กที่ไปศูนย์ฯ

ข้อมูลพื้นฐาน

ผู้ปกครองที่ให้สัมภาษณ์ประมาณร้อยละ 48 มีอายุอยู่ระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 67 มีสมาชิกในครัวเรือน 3-5 คน และส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 85) มีบุตรที่อยู่ในวัยก่อนเข้าโรงเรียน ครอบครัวละ 1 คน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 66 เป็นมารดาของเด็ก และเด็กที่ไปศูนย์ฯ กลุ่มอายุ 4 ปี จะเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด คือประมาณร้อยละ 36 ของเด็กทั้งหมด ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

การได้รับคำแนะนำ

ผู้ปกครองประมาณร้อยละ 88 ได้รับคำแนะนำให้นำบุตรไปฝากที่ศูนย์พัฒนาเด็ก อีกประมาณร้อยละ 13 ไม่ได้รับคำแนะนำ สำหรับแหล่งของคำแนะนำซึ่งผู้ตอบสามารถตอบได้มากกว่าหนึ่งแหล่ง พบว่าผู้ปกครองที่นำเด็กไปศูนย์ฯ มีบางส่วนที่เป็นคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กอยู่แล้ว ส่วนแหล่งของคำแนะนำประมาณร้อยละ 64 เป็นกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก และอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน และอีกร้อยละ 18 เป็นผู้ดูแลเด็ก (ตารางที่ 8)

เหตุผลของการนำเด็กไปศูนย์ฯ

เมื่อถามถึงเหตุผลที่นำเด็กไปศูนย์ฯ ซึ่งผู้ตอบสามารถบอกเหตุผลได้มากกว่าหนึ่งข้อ เหตุผลที่ให้สามารถสรุปได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มแรกมองเห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับเด็ก เช่น ให้เหตุผลว่าเพื่อให้เด็กได้มีความรู้ ให้เด็กได้มีเวลาและโอกาสเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ ให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาอยู่ที่บ้าน กลุ่มนี้มีประมาณร้อยละ 55 อีกประมาณร้อยละ 41 ของผู้ปกครองที่นำบุตรไปฝากศูนย์พัฒนาเด็ก ให้เหตุผลด้านที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปกครองเช่น เพื่อให้พ่อแม่มีเวลาทำงานหรือมีเวลาว่าง พ่อแม่ไม่สามารถดูแลเด็กได้ เป็นต้น (ตารางที่ 9)

ทางเลือกของการเลี้ยงดูเด็ก

ทางเลือกของวิธีการเลี้ยงดูเด็กถ้าไม่นำเด็กไปฝากที่ศูนย์ฯ ซึ่งผู้ตอบอาจจะตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 63 ตอบว่าถ้าไม่นำเด็กไปฝากที่ศูนย์ฯ มารดาต้องดูแลเด็กเอง เวลาไปทำงานก็ต้องนำบุตรไปด้วย อีกร้อยละ 28 ตอบว่าถ้ามารดาต้องไปทำงานจะต้องทิ้งเด็กไว้ที่บ้าน โดยให้เล่นเองหรือให้พี่ช่วยดูแล ร้อยละ 7 จะนำเด็กไปฝากญาติหรือเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแล (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 7 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปกครองเด็กที่ไปศูนย์ฯ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อายุผู้ให้สัมภาษณ์		
20-ปี	2	1.6
21-25 ปี	27	21.1
26-30 ปี	34	26.6
31-35 ปี	23	18.0
36-40 ปี	16	12.5
41-45 ปี	8	6.3
46-50 ปี	2	1.6
50+ปี	16	12.4
รวม	128	100
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
3-5 คน	86	67.2
6-8 คน	28	21.9
9+ คน	14	10.9
รวม	128	100
หมายเหตุ $\chi^2 = 3.84, p \leq .05$		
จำนวนเด็ก 2-6 ปีในครอบครัว		
1 คน	109	85.2
2 คน	17	13.3
4 คน	1	.8
5 คน	1	.8
รวม	128	100
ผู้ให้สัมภาษณ์		
พ่อ	20	15.6
แม่	84	65.6
ญาติ	24	18.7
รวม	128	100
อายุของเด็กที่ไปศูนย์ฯ		
2 ปี	12	9.4
3 ปี	38	29.7
4 ปี	46	35.9
5 ปี	32	25.0
รวม	128	100

ตารางที่ 8 การได้รับคำแนะนำ และแหล่งคำแนะนำ

คำแนะนำ	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับคำแนะนำ		
ไม่ได้รับ	16	12.5
ได้รับ	112	87.5
รวม	128	100
แหล่งคำแนะนำ		
เพื่อนบ้าน, ญาติ	5	3.7
กรรมการศูนย์ฯ :- ผญบ., กรรมการหมู่บ้าน	78	57.8
ผู้ดูแลเด็ก	24	17.8
กลุ่มอาสาสมัครฯ :- อสม., กลุ่มแม่บ้าน	8	5.9
จนท.รัฐในระดับตำบล :- ครู, เจ้าหน้าที่อนามัย, พัฒนากร	5	3.7
อื่นๆ	1	0.7
ไม่ตอบ, ไม่ทราบ	14	10.4
รวม	135	100

ตารางที่ 9 เหตุผลที่นำเด็กไปศูนย์ฯ

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อให้พ่อแม่มีเวลาทำงาน	71	32.4
เพื่อให้พ่อแม่มีเวลาว่าง ได้พักผ่อน	19	8.7
อื่น ๆ เช่น ไม่มีคนช่วยดูแลเด็ก แม่ไม่สบาย เป็นต้น	9	4.1
เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ ได้เตรียมตัวก่อนเข้าโรงเรียน	71	32.4
เพื่อให้เด็กได้เข้าสังคม มีเวลาเล่นกับเด็กอื่นๆ	49	22.4
รวม	219	100

ตารางที่ 10 วิธีการเลี้ยงดูเด็ก ถ้าไม่นำเด็กไปศูนย์ฯ

วิธีการ	จำนวน	ร้อยละ
ดูแลเด็กเอง เนื่องจากพ่อแม่อยู่บ้าน, หรือเอาไปทำงานด้วย	89	63.1
ทิ้งไว้ให้เล่นเอง โดยให้พี่เป็นคนดูแล	40	28.4
เอาไปฝากไว้บ้านญาติหรือบ้านเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแล	10	7.1
จ้างคนมาดูแลที่บ้าน	2	1.4
รวม	141	100

ความพึงพอใจในบริการ

ความพึงพอใจในบริการประเมินได้จากหลายประเด็น ได้แก่ ความพึงพอใจในช่วงเวลาที่ให้บริการ ค่าบริการ การดูแลด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงของเด็ก การดูแลเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็ก นอกจากนี้ยังได้สอบถามถึงความต้องการบริการเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็ก ในการสัมภาษณ์จะถามเหตุผลทั้งในกลุ่มที่พอใจและไม่พอใจโดยถามคำถามปลายเปิด ผู้สัมภาษณ์จะบันทึกเหตุผลทั้งหมดตามคำบอกของผู้ตอบ หลังจากนั้นจึงรวบรวมเหตุผลทั้งหมดแล้วนำมาจัดกลุ่ม

ความพึงพอใจในช่วงเวลาที่ศูนย์ฯ ให้บริการ

ผู้ปกครองที่นำเด็กมาฝากที่ศูนย์ฯ ร้อยละ 92 พอใจกับช่วงเวลาที่ศูนย์ฯ เปิดให้บริการ อีกประมาณร้อยละ 8 ยังไม่พอใจกับช่วงเวลาที่ศูนย์ฯ ให้บริการ

เมื่อถามถึงเหตุผลที่พอใจ มีผู้ตอบ 118 คน ผู้ตอบสามารถบอกเหตุผลได้มากกว่าหนึ่งข้อ มีร้อยละ 37 ให้เหตุผลว่าสะดวก เพราะเหมาะสมกับเวลาทำงานของพ่อแม่ ร้อยละ 14 ตอบว่าเหมาะสมเพราะเลิกตรงกับเวลาโรงเรียนเล็ก เด็กจะได้กลับบ้านพร้อมกับพี่ๆ และมีร้อยละ 6 ที่ตอบว่าเหมาะสมดีเพราะผู้ดูแลเด็กได้ทำงานหนักมาแล้วตลอดวัน และอีกร้อยละ 38 ที่ให้เหตุผลอื่นๆ และบางเหตุผลก็ไม่ตรงกับคำถาม

สำหรับกลุ่มที่ไม่พอใจช่วงเวลาที่ให้บริการมีจำนวน 10 คน ส่วนใหญ่คือร้อยละ 80 ให้เหตุผลว่าศูนย์ฯ เลิกเร็วเกินไป เมื่อเด็กกลับไปบ้านจะไม่มีผู้ใหญ่อยู่บ้าน เด็กมีเวลาอยู่ที่ศูนย์ฯ น้อยเกินไป ดังรายละเอียดในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความพึงพอใจในช่วงเวลาให้บริการของศูนย์ฯ

ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
พอใจ	118	92.2
ไม่พอใจ	10	7.8
รวม	128	100
เหตุผลที่พอใจ		
เป็นช่วงเวลาที่เด็กจะได้กลับบ้านพร้อมพี่ ๆ	17	14.2
เหมาะสม เพราะครูทำงานหนักตลอดวัน	7	5.8
สะดวก, เหมาะสมกับเวลาทำงานของพ่อแม่	44	36.7
ถ้าไม่มีผู้ปกครองมารับ ครูจะพาเด็กไปบ้าน	3	2.5
อื่น ๆ	46	38.3
ไม่มีข้อมูล	3	2.5
รวม	120	100
เหตุผลที่ไม่พอใจ		
เลิกเร็วไป, เด็กกลับบ้านไม่มีผู้ใหญ่อยู่บ้าน,		
เด็กมีเวลาอยู่บ้านศูนย์ฯ น้อย	8	80
อยากให้เปิดเสาร์-อาทิตย์ด้วย	1	10
ไม่ตอบ	1	10
รวม	10	100

ความพึงพอใจในอัตราค่าบริการ

ประมาณร้อยละ 95 ของผู้ให้สัมภาษณ์ที่นำเด็กไปศูนย์ฯ มีความพึงพอใจในอัตราค่าบริการของศูนย์ฯ ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นอัตราที่พอดี บางคนคิดว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างถูก ตนสามารถจ่ายได้ร้อยละ 70 ร้อยละ 18 ตอบว่าค่าบริการที่เรียกเก็บนั้นถูกมากและถูกเกินไป ประมาณร้อยละ 6 คิดว่าเป็นอัตราที่คุ้มค่ากับเงินที่เสียไป ส่วนกลุ่มที่ไม่พอใจนั้นมีจำนวน 6 คน และทั้งหมดให้เหตุผลว่าค่าเลี้ยงดูแพงเกินไป ดังรายละเอียดในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ความพึงพอใจในอัตราค่าบริการ

ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
พอใจ	122	95.3
ไม่พอใจ	6	4.7
รวม	128	100
เหตุผลที่พอใจ		
ค่าบริการถูก, ถูกเกินไป	22	18
พอดี, ไม่แพง, พอจ่ายได้	86	70.5
ถือว่าคุ้มกับเงินที่เสียไป	7	5.7
อยากให้ครูมีรายได้	1	.8
อื่นๆ	5	4.1
ไม่มีข้อมูล	1	.8
รวม	122	100

ความพึงพอใจในการดูแลด้านสุขภาพและความปลอดภัย

ผู้ปกครองร้อยละ 91 พพอใจในการดูแลด้านสุขภาพอนามัยสำหรับเด็ก และอีกประมาณร้อยละ 10 ตอบว่ายังไม่พอใจ

ในกลุ่มที่ตอบว่าพอใจ 115 คน ให้เหตุผลดังนี้ ร้อยละ 37 ตอบว่าเพราะเด็กมีสุขภาพดี ถ้าเด็กไม่สบาย ก็มีผู้ดูแลเด็กคอยดูแลเอาใจใส่ ร้อยละ 33 ตอบว่าพอใจเพราะมีผู้คอยดูแลบุตรให้ ผู้ดูแลเด็กสามารถดูแลเด็กได้ดี อีกประมาณร้อยละ 25 ตอบว่าพอใจเพราะเท่าที่ผ่านมา ยังไม่เคยมีปัญหาการเกิดอุบัติเหตุ

กลุ่มที่ไม่พอใจมี 13 คน ในจำนวนนี้ร้อยละ 39 ให้เหตุผลว่าสถานที่ตั้งของศูนย์ฯ ไม่เหมาะสมเกรงว่าอาจจะก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพและความปลอดภัยได้ อีกประมาณร้อยละ 31 ไม่แน่ใจว่าผู้ดูแลเด็กจะสามารถดูแลเด็กได้ทั่วถึงหรือไม่ ร้อยละ 23 มีความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น กลัวุงกัดเด็ก ดังรายละเอียดในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความพึงพอใจในการดูแลด้านสุขภาพและความปลอดภัย

ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่พอใจ	13	10.2
พอใจ	115	90.8
รวม	128	100
เหตุผลที่พอใจ		
เท่าที่ผ่านมายังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับอุบัติเหตุ	29	24.8
เด็กมีสุขภาพดี มีคนดูแลเวลาไม่สบาย	43	36.8
มีคนดูแลลูกให้, ผู้ดูแลเด็กดูแลเด็กได้ดี, เด็กติดครู	39	33.3
อื่นๆ (ดีกว่าอยู่บ้าน, ตอบไม่ตรงคำถาม)	3	2.6
ไม่มีข้อมูล	3	2.6
รวม	117	100
เหตุผลที่ไม่พอใจ		
สถานที่ตั้ง, สภาพแวดล้อมภายใน-ภายนอกศูนย์ฯ ที่		
ไม่เหมาะสม, กลัวอุบัติเหตุ	5	38.5
ไม่พอใจความปลอดภัยด้านสุขภาพ, กลัวยุ่งกีด	3	23.1
ไม่พอใจเกี่ยวกับคุณภาพการดูแลของผู้ดูแลเด็ก	4	30.8
อื่นๆ ตอบไม่ตรงคำถาม	1	7.7
รวม	13	100

ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงของเด็ก

ผู้ปกครองร้อยละ 96 ตอบว่าพอใจ มีเพียงร้อยละ 2 ที่ตอบว่าไม่พอใจ ส่วนอีกร้อยละ 2 ตอบว่ายังไม่สามารถให้ข้อมูลได้เพราะเพิ่งจะนำบุตรมาฝาก

เหตุผลที่พอใจ ประมาณร้อยละ 40 พพอใจเพราะเห็นว่าเด็กมีพัฒนาการด้านสังคมดีขึ้น เช่น รู้จักทำความเคารพพ่อแม่ รู้จักไหว้ทักทาย กล้าแสดงออก มีมารยาทดีขึ้น รู้จักเก็บข้าวของให้เป็นระเบียบ อีกร้อยละ 33 ให้เหตุผลเป็นเรื่องกลางๆ เช่น เด็กปรับตัวดีขึ้น รู้จักช่วยตัวเอง พูดเก่งขึ้น รู้จักซักถาม พูดรู้เรื่องมากขึ้น ไม่งอแง เชื่อฟังพ่อแม่ดีขึ้น เป็นต้น อีกร้อยละ 18 ให้เหตุผลว่าเด็กรู้หนังสือมากขึ้น รู้จัก ก.ไก่ อยากรอ่านหนังสือ อีกร้อยละ 8 ให้เหตุผลที่พอใจว่าเพราะได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็กในด้านสุขภาพอนามัย เช่น เด็กมีร่างกายสะอาดขึ้น รู้จักล้างมือก่อนรับประทานอาหาร เป็นต้น (ตารางที่ 14)

ผู้ปกครอง 2 คน ตอบว่าไม่พึงพอใจกับการเปลี่ยนแปลงของเด็ก โดย 1 คนให้เหตุผลว่าไม่สอนหนังสือให้เด็ก และอีก 1 คน ตอบว่าไม่ทราบ แต่ประเมินจากการที่เด็กไม่ยอมไปศูนย์ฯ

ตารางที่ 14 ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงของเด็ก

ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่พอใจ	2	1.6
พอใจ	123	96.1
ไม่ทราบ, ลูกเพิ่งไปศูนย์ฯ	3	2.3
รวม	128	100

เหตุผลที่พอใจ

พัฒนาการทั่วไปดีขึ้น, ฉลาดขึ้น, เปลี่ยนแปลงดีขึ้น, ช่วยเหลือตัวเองได้, ปรับตัวดีขึ้น	42	32.6
เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมดีขึ้น	52	40.3
เด็กมีความรู้ รู้จักหนังสือมากขึ้น	23	17.8
เด็กมีสุขภาพดี, สะอาดขึ้น, รู้จักดูแลความสะอาด	10	7.8
พ่อแม่ไม่ต้องสอนเอง	2	1.6
รวม	129	100

ความต้องการบริการเพิ่มเติม

จากการสอบถามมารดาเกี่ยวกับความต้องการบริการเพิ่มเติมในด้านอื่นๆ โดยถามในบางประเด็น ได้แก่ การขยายเวลาในการให้บริการในบางฤดูกาลที่ผู้ปกครองมีงานยุ่ง การบริการรับฝากเด็กเป็นครั้งคราว การให้บริการตรวจสอบสุขภาพเด็ก และการบริการอาหารกลางวัน เป็นต้น ผลของการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

ความต้องการให้ขยายช่วงเวลาที่ให้บริการ

เมื่อถูกถามว่าต้องการให้ศูนย์ฯเปิดบริการเฉพาะบางฤดูกาลที่พ่อแม่มีงานยุ่งหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 60 ตอบว่าไม่ต้องการ โดยให้เหตุผลว่าผู้ดูแลเด็กเหนื่อยมากแล้ว ถ้าขยายเวลาออกไปอีกจะทำให้เหนื่อยเกินไป และจะเป็นการไม่เหมาะสมกับรายได้ที่ได้รับอยู่

ในกลุ่มที่ตอบว่าต้องการให้ขยายช่วงเวลาที่ต้องการให้บริการ ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 36 ต้องการให้เริ่มรับเด็กเข้ากว่าที่ทำงาน และร้อยละ 50 ต้องการให้เลิกเย็นกว่านี้ เฉพาะในช่วงฤดู

ทำนา เนื่องจากพ่อแม่ต้องออกไปทำนาตั้งแต่เช้ามืด และกลับเย็นมาก ทำให้ไม่สะดวกในการรับส่งเด็ก และไม่มีคนอยู่บ้านเมื่อเด็กกลับถึงบ้านในตอนเย็น

ตารางที่ 15 ความต้องการให้ขยายบริการ

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
ความต้องการบริการเฉพาะบางฤดูกาล		
ไม่ต้องการ	77	60.2
ต้องการ	42	32.8
อื่น ๆ (อยากให้เปิดตลอด, ไม่มีปิดเทอม, ในฤดูกาลทำนา)	3	2.3
ไม่มีข้อมูล	6	4.7
รวม	128	100
ความต้องการขยายช่วงเวลาให้บริการ		
เริ่มเช้านี้	15	35.7
เลิกเย็นกว่านี้, รอจนกว่าพ่อ-แม่จะกลับจากนา	21	50
ในเดือนเมษายน เปิด 8.00-15.30 น.	1	2.4
ไม่ทราบ	5	11.9
รวม	42	100

ความพึงพอใจในการดูแลเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็ก

ผู้ปกครองร้อยละ 97 ที่นำบุตรมาฝากที่ศูนย์พัฒนาเด็ก พึงพอใจกับการดูแลเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็ก เมื่อถามถึงเหตุผลที่ทำให้พึงพอใจทั้งหมดให้เหตุผลเกี่ยวกับการเอาใจใส่ดูแลเด็กในชีวิตประจำวัน (Custodial care) เช่นดูแลเด็กดี ใจดี ส่วนอีก 3 คน (ร้อยละ 2) ตอบว่าไม่พอใจ โดยให้เหตุผลว่าอยากให้ดูแลเด็กใกล้ชิดกว่านี้ น่าจะดูแลเด็กให้ดีกว่านี้ ผู้ดูแลเด็กดูแลเด็กไม่ทั่วถึง และไม่มีการสอนหนังสือ (ดังรายละเอียดในตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ความพึงพอใจต่อการเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็ก

ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่พอใจ	3	2.3
พอใจ	124	96.9
ไม่ทราบ เพราะลูกเพิ่งไปศูนย์ฯ	1	0.8
รวม	128	100

ความต้องการบริการพิเศษ

เมื่อถามถึงความต้องการในบริการอื่น ๆ นอกเหนือจากบริการที่ศูนย์ฯ ให้เป็นประจำอยู่แล้ว ได้แก่ ความต้องการบริการรับฝากเด็กเป็นครั้งคราว ผู้ปกครองร้อยละ 49 ต้องการบริการนี้ ร้อยละ 36 ไม่ต้องการ และอีกประมาณร้อยละ 14 ตอบว่าตนนั้นได้เคยนำบุตรไปฝากไว้ที่ศูนย์ฯ เป็นครั้งคราวอยู่แล้วเมื่อติดธุระจำเป็น

ความต้องการบริการตรวจสุขภาพ มารดาร้อยละ 69 ต้องการบริการด้านนี้ และไม่มีใครเลยที่บอกว่าไม่ต้องการ แต่มีมารดาร้อยละ 31 ที่รับรู้ว่ายูนิตมีบริการด้านนี้อยู่

ความต้องการบริการอาหารกลางวัน ประมาณร้อยละ 78 ของมารดา ต้องการบริการอาหารกลางวัน อีกประมาณร้อยละ 9 ตอบว่าไม่ต้องการ เหตุผลที่ไม่ต้องการส่วนใหญ่เพราะไม่ต้องการจ่ายเงินเพิ่ม มารดาประมาณร้อยละ 13 ตอบว่าบริการด้านนี้มีอยู่แล้ว โดยผู้ดูแลเด็กจะช่วยกันทำอาหาร หรือทำขนมให้เด็กสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ดังรายละเอียดในตารางที่ 17

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำงานของศูนย์ฯ มารดาร้อยละ 29 เสนอแนะให้ปรับปรุงด้านการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก อุปกรณ์และคุณภาพของผู้ดูแลเด็ก โดยเสนอให้เพิ่มจำนวนผู้ดูแลเด็ก ปรับปรุงคุณภาพโดยการจัดอบรมเพิ่มเติม ปรับปรุงคุณภาพการดูแลเด็กประมาณร้อยละ 28 เสนอให้ปรับปรุงการดูแลด้านสุขภาพ เช่น ควรจัดให้มีบริการอาหารกลางวัน จัดหาน้ำดื่มที่สะอาด ต้องการให้มีอาสาสมัครประจำบ้านไว้บริการ อีกร้อยละ 28 เสนอแนะให้ปรับปรุงด้านอาคาร และสภาพแวดล้อม ปรับปรุงสนามและอุปกรณ์ของเล่น อีกประมาณร้อยละ 6 ที่เสนอแนะในเรื่องอื่นๆ ได้แก่ ขอให้แจกชุดนักเรียน ขอให้เปิดบริการตลอดปี ไม่อยากให้มีปิดเทอม และอยากให้สอนหนังสือ (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 17 ความต้องการบริการพิเศษ

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
ความต้องการบริการรับฝากเด็กเป็นครั้งคราว		
ไม่ต้องการ	46	35.9
ต้องการ	63	49.2
มีอยู่แล้ว	18	14.1
อื่นๆ	1	0.8
รวม	128	100
ความต้องการบริการตรวจสอบสุขภาพ		
ไม่ต้องการ	0	0
ต้องการ	88	68.8
มีอยู่แล้ว	40	31.3
รวม	128	100
ความต้องการบริการอาหารกลางวัน		
ไม่ต้องการ	12	9.4
ต้องการ	100	78.1
มีอยู่แล้ว	16	12.5
รวม	128	100

ตารางที่ 18 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ทราบ, ไม่มีข้อเสนอแนะ, ดีแล้ว	16	9.2
ด้านอาคาร สิ่งแวดล้อม	48	27.6
ด้านสุขภาพ อาหารกลางวัน	49	28.2
กิจกรรมการดูแลเด็ก, อุปกรณ์, คุณภาพของผู้ดูแลเด็ก	50	28.7
อื่นๆ :- เวลาที่ให้บริการ, แจกชุดนักเรียน, บริการฟรี, สอนหนังสือ	11	6.3
รวม	174	100

1.2.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กที่ไม่ไปศูนย์ฯ

ข้อมูลพื้นฐาน

ผู้ปกครองที่ให้สัมภาษณ์ประมาณร้อยละ 28 มีอายุอยู่ระหว่าง 26-30 ปี ร้อยละ 53 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3-5 คน ส่วนใหญ่คือประมาณร้อยละ 80 มีบุตรที่อยู่ในวัยก่อนเข้าโรงเรียน ครอบครัวละ 1 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ประมาณร้อยละ 68 เป็นมารดาของเด็ก ดังรายละเอียดในตารางที่ 19

วิธีการดูแลเด็ก

ในกลุ่มเด็กที่ไม่ไปศูนย์ฯ เมื่อถามถึงวิธีการดูแลเด็ก และสถานที่เล่นของเด็ก ซึ่งผู้ตอบอาจจะตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ พบว่าพ่อแม่ร้อยละ 65 เป็นผู้ดูแลเด็กเอง ประมาณร้อยละ 28 มีคนดูแลเด็กที่บ้าน ส่วนการจ้างคนอื่นมาดูแลเด็กที่บ้านมีประมาณร้อยละ 1 เท่านั้น และอีกประมาณร้อยละ 2 ห้างเด็กไว้ให้เล่นที่บ้านโดยไม่มีคนดูแล

สำหรับสถานที่เด็กเล่น ร้อยละ 76 ตอบว่าเด็กจะเล่นในบริเวณบ้านของตนเองหรือบ้านของเพื่อนบ้านข้างเคียง ร้อยละ 57 เด็กจะเล่นกับลูกของเพื่อนบ้านข้างเคียง ร้อยละ 30 เล่นกับพี่น้องในบ้าน และขณะที่เล่นร้อยละ 71 ตอบว่ามีผู้ใหญ่คอยดูแล และร้อยละ 29 ของผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่าเด็ก ๆ เล่นกันเองโดยไม่มีผู้ใหญ่ดูแล ดังรายละเอียดในตารางที่ 20

การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็ก

ผู้ปกครองร้อยละ 40 ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการทำงานของศูนย์ฯ และร้อยละ 58 ของผู้ให้สัมภาษณ์เคยไปสังเกตการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ

ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 82 เคยได้รับคำแนะนำให้นำบุตรไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์พัฒนาเด็ก สำหรับแหล่งของคำแนะนำ ร้อยละ 43 ได้รับคำแนะนำจากผู้ดูแลเด็ก และร้อยละ 37 ได้รับคำแนะนำจากกรรมการศูนย์ฯ หรือผู้นำชุมชน ดังรายละเอียดในตารางที่ 21

ประสบการณ์ในการนำบุตรไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์ฯ

ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 52 เคยนำบุตรไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์ฯ ในจำนวนนี้ร้อยละ 41 ตอบว่าระยะเวลาที่บุตรอยู่ในศูนย์ฯไม่ถึง 1 เดือน ร้อยละ 26 อยู่ยาวนานในช่วง 1-6 เดือน และร้อยละ 28 อยู่ยาวนานเกินกว่า 6 เดือน

เหตุผลที่ผู้ปกครองให้เด็กออกจากศูนย์ฯ ได้จากเหตุผลที่ผู้ปกครองตอบเองต่อคำถามปลายเปิด แล้วนำคำตอบเหล่านั้นมาจัดกลุ่ม ในกลุ่มผู้ปกครองที่เคยนำเด็กไปฝากศูนย์ฯ จำนวนทั้งหมด 124 คน ร้อยละ 66 ตอบว่าเป็นเหตุผลทางด้านเด็ก เช่นเด็กไม่ยอมไป ไปแล้วถูกรังแก เป็นห่วงสุขภาพและความปลอดภัยของเด็ก เป็นต้น ร้อยละ 16 เป็นปัญหาทางด้านผู้ปกครอง เช่น มีปัญหาเรื่องเงิน ไม่สามารถจัดหาอาหารกลางวันได้ ไม่มีคนรับส่ง ไม่มีคนดูแลน้อง เด็กอยู่บ้านมีคนดูแลอยู่แล้ว พ่อแม่ต้องย้ายไปทำงานที่อื่นชั่วคราว เป็นต้น อีกประมาณร้อยละ 6 มีปัญหาด้าน

คุณภาพการดูแล คุณภาพของผู้ดูแลเด็ก เช่น ครูดีเด็ก เด็กไม่ชอบครู กลัวครูดูแลเด็กไม่ทั่วถึง ไม่
แน่ใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมให้เด็กเป็นต้น ดังรายละเอียดในตารางที่ 22

เหตุผลที่ไม่นำบุตรไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์ฯ

เมื่อถูกถามถึงเหตุผลที่ไม่นำบุตรไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์ฯ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะตอบ
เหตุผลได้มากกว่าหนึ่งข้อ ผู้ตอบร้อยละ 63 ให้เหตุผลทางด้านเด็ก ร้อยละ 29 ให้เหตุผลทางด้านผู้
ปกครอง และประมาณร้อยละ 8 ให้เหตุผลทางด้านคุณภาพการดูแล ซึ่งมีรายละเอียดเช่นเดียวกัน
กับเหตุผลที่นำเด็กออก (รายละเอียดในตารางที่ 23)

ลักษณะศูนย์พัฒนาเด็กในอุดมคติ

เมื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็กที่ดีตามความคิดเห็นของผู้
ปกครอง ร้อยละ 27 ให้ความสำคัญกับผลของการดูแลที่มีต่อเด็ก เช่นตอบว่าควรสอนให้เด็กรู้จักรับ
ผิดชอบ อบรมนิสัยเด็กให้เป็นคนดี สอนให้เด็กฉลาด กล้าแสดงออก สอนให้เด็กรู้หนังสือ ร้อยละ
20 เน้นเกี่ยวกับอาคาร สนาม เช่นตอบว่าต้องการอาคารที่ถาวร อาคารที่สะอาด ต้องการให้มีสนาม
เด็กเล่น เป็นต้น ร้อยละ 20 เน้นเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็กทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ร้อยละ 11 ให้
ความสำคัญเกี่ยวกับสวัสดิการ สุขภาพและความปลอดภัย เช่น ควรจัดบริการอาหารกลางวัน ควรให้
เด็กเรียนฟรี ต้องการให้ผู้ดูแลเด็กช่วยรับส่ง สอนให้เด็กรู้จักดูแลความสะอาด รู้จักกินอาหารที่ดี
และอีกประมาณร้อยละ 18 ไม่มีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 24

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ

ผู้ให้สัมภาษณ์ประมาณร้อยละ 78 ตอบว่าทราบวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์
พัฒนาเด็ก ร้อยละ 23 ตอบว่าไม่ทราบ ในกลุ่มที่ทราบประมาณร้อยละ 42 เห็นว่าศูนย์พัฒนาเด็กตั้ง
ขึ้นเพื่ออบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดี รู้จักรับผิดชอบ อบรมนิสัยเด็ก สอนให้เด็กเป็นคนฉลาดขึ้น
กล้าแสดงออก เป็นที่สำหรับให้เด็กมาเล่นร่วมกัน เป็นต้น ประมาณร้อยละ 36 ตอบว่าเพื่อสอน
หนังสือเด็ก เตรียมเด็กเข้าโรงเรียน ร้อยละ 19 เห็นว่าศูนย์พัฒนาเด็กมีไว้เพื่อแบ่งเบาภาระของผู้
ปกครอง ส่วนอีกร้อยละ 3 ที่จัดเป็นกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มที่ตอบว่าศูนย์พัฒนาเด็กตั้งขึ้นเพื่อ
ประกวดหมู่บ้าน เพื่อแสดงว่าบ้านเมืองได้เจริญและพัฒนาเป็นต้น ดังรายละเอียดในตารางที่ 25

ตารางที่ 19 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปกครองเด็กที่ไม่ไปศูนย์ฯ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อายุผู้ให้สัมภาษณ์		
20- ปี	6	2.5
21-25 ปี	46	19.2
26-30 ปี	67	27.9
31-35 ปี	32	13.3
36-40 ปี	33	13.8
41-45 ปี	18	7.5
46-50 ปี	13	5.4
50+ ปี	25	10.4
รวม	240	100
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
3-5 คน	126	52.5
6-8 คน	93	38.8
9+ คน	21	8.8
รวม	240	100
จำนวนเด็ก 2-6 ปีในครอบครัว		
1 คน	192	80
2 คน	44	18.3
3 คน	3	1.3
5 คน	1	.4
รวม	240	100
ผู้ให้สัมภาษณ์		
พ่อ	32	13.3
แม่	164	68.3
ญาติ	43	17.9
อื่นๆ	1	.4
รวม	240	100

ตารางที่ 20 วิธีการดูแลเด็ก สถานที่เล่น และเพื่อนเล่น

วิธีการดูแลเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
ดูแลเด็กเองที่บ้าน, พ่อหรือแม่ไม่ได้ทำงาน	179	65.1
ทิ้งไว้ให้เล่นที่บ้าน มีคนดูแล	77	28
ทิ้งไว้ให้เล่นที่บ้าน ไม่มีคนดูแล	5	1.8
เอาไปฝากบ้านญาติ	9	3.3
เอาเด็กไปทำงานด้วย	3	1.1
จ้างคนมาดูแลที่บ้าน	2	.7
รวม	275	100
สถานที่เล่น		
ที่บ้าน, บริเวณบ้าน	210	64.2
บ้านญาติ, บ้านเพื่อนบ้าน	40	12.2
วัด, ถนน	35	10.7
ไปทำงานกับพ่อหรือแม่	27	8.3
อื่นๆ	15	4.6
รวม	327	100
เพื่อนเล่น		
พี่น้อง	93	30.4
เพื่อนบ้านข้างเคียง	174	56.9
เล่นคนเดียว	39	12.7
รวม	306	100
คนดูแลขณะเล่น		
ไม่มีคนดูแล	78	28.8
ญาติ	98	36.2
พ่อ-แม่	95	35.1
รวม	271	100

ตารางที่ 21 การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์ฯ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ทราบรายละเอียดการทำงานของศูนย์ฯ		
ทราบ	95	39.6
ไม่ทราบ	145	60.4
รวม	240	100
เคยไปสังเกตการดำเนินงานของศูนย์ฯ หรือไม่		
เคย	138	57.5
ไม่เคย	102	42.5
รวม	240	100
การได้รับคำแนะนำ		
ได้รับ	197	82.1
ไม่ได้รับ	43	17.9
รวม	240	100
แหล่งคำแนะนำ		
ผู้ดูแลเด็ก	90	43.1
กรรมการศูนย์ฯ, ผู้ใหญ่บ้าน	78	37.3
กลุ่มอาสาสมัคร, กลุ่มแม่บ้าน	21	10
เพื่อนบ้าน, ญาติ	16	7.7
เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับตำบล	4	1.9
รวม	209	100

ตารางที่ 22 ประสบการณ์ในการนำบุตรไปฝากที่ศูนย์ฯ

ประสบการณ์	จำนวน	ร้อยละ
เคยนำบุตรไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์ฯ		
เคย	124	51.7
ไม่เคย	116	48.3
รวม	240	100
ระยะเวลา		
ต่ำกว่า 1 เดือน	51	41.1
1-6 เดือน	32	25.8
6 เดือน - 1 ปี	21	16.9
เกิน 1 ปี	14	11.3
ไม่มีข้อมูล	6	4.8
รวม	124	100
เหตุผลที่ออก		
ปัญหาด้านเด็ก	83	65.9
ปัญหาทางบ้าน, ผู้ปกครอง	20	15.9
ปัญหาด้านผู้ดูแลเด็ก, คุณภาพการดูแล	8	6.3
ถึงเกณฑ์เข้าโรงเรียน	15	11.9
รวม	126	100

ตารางที่ 23 เหตุผลที่ไม่นำบุตรไปฝากที่ศูนย์ฯ

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลด้านเด็ก	170	62.5
ปัญหาด้านครอบครัว, ผู้ปกครอง	78	28.7
ปัญหาด้านผู้ดูแลเด็ก, คุณภาพการดูแล	21	7.7
อื่นๆ	3	1.1
รวม	272	100

ตารางที่ 24 ลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็กในอุดมคติ

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
ผลของการดูแลที่มีต่อเด็ก	88	27.2
สถานที่, บริเวณ, ลักษณะอาคาร	63	19.5
คุณภาพของผู้ดูแลเด็ก	63	19.5
สวัสดิการ, ความปลอดภัย	36	11.1
ไม่ทราบ	57	17.6
อื่นๆ	16	5
รวม	323	100

ตารางที่ 25 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ

วัตถุประสงค์	จำนวน	ร้อยละ
ทราบวัตถุประสงค์หรือไม่		
ทราบ	186	77.5
ไม่ทราบ	54	22.5
รวม	240	100
วัตถุประสงค์		
ด้านสังคม	99	42.3
สอนหนังสือ เตรียมเด็กเข้าโรงเรียน	84	35.9
ช่วยดูแลเด็กขณะที่พ่อแม่ทำงาน	45	19.2
อื่นๆ	6	2.6
รวม	234	100

2. สภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็ก

2.1 คุณภาพของผู้ดูแลเด็ก และการจัดกลุ่มเด็ก

2.1.1 คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก

จำนวนผู้ดูแลเด็กที่ตอบแบบสอบถามมีทั้งสิ้น 11 ราย ส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 17-22 ปี (8 ราย) สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา 4 ราย ระดับมัธยมศึกษา 4 ราย และทุกคนเป็น โสด ดังรายละเอียดในตารางที่ 26

ตารางที่ 26 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ดูแลเด็ก

สถานภาพ	จำนวน
อายุ	
17-19	3
20-22	5
23-25	1
26-28	2
สำเร็จการศึกษาสูงสุด	
ประถมศึกษาปีที่ 4	4
ประถมศึกษาปีที่ 6	1
มัธยมศึกษาปีที่ 3	4
มัธยมศึกษาปีที่ 6	1
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (พาณิชย)	1
สถานภาพสมรส	
เป็นโสด	11

2.1.1.1 ความรู้และประสบการณ์

ก่อนเริ่มปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้ดูแลเด็กจำนวน 7 ราย ไม่เคยได้รับการอบรมใดๆเลย มีเพียง 2 ราย ที่เคยไปทำงานที่ศูนย์พัฒนาเด็กในหมู่บ้านอื่น เป็นระยะเวลา 5 วัน โดยเสียค่าใช้จ่ายเอง และอีก 2 รายเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการดูแลเด็กเป็นระยะเวลา 10 วัน และ 15 วัน ตามลำดับ ซึ่งจัดโดยกรมพัฒนาชุมชน

เกี่ยวกับประสบการณ์ในการเป็นผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก พบว่าผู้ดูแลเด็กถึง 10 รายไม่เคยมีประสบการณ์เลย มีเพียง 1 รายที่เคยทำงานในศูนย์พัฒนาเด็กแห่งเดียวกับที่ทำอยู่

ในปัจจุบัน โดยครั้งนั้นทำงานอยู่เป็นระยะเวลานาน 7 เดือน แล้วลาออกเนื่องจากเห็นว่าศูนย์จะดำเนินงานต่อไปไม่ได้ เพราะมีเด็กมารับบริการน้อย ประกอบกับการขาดแคลนอุปกรณ์การเล่นด้วย

ผู้ดูแลเด็กเข้าไปทำงานในศูนย์พัฒนาเด็กด้วยความสมัครใจ 4 ราย ได้รับการขอร้องจากผู้ใหญ่บ้าน 3 ราย อีก 3 รายได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มแม่บ้าน กรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก และที่ประชุมผู้ปกครองตามลำดับ ส่วนอีก 1 รายเข้าไปทำงานโดยสมัครใจประกอบกับได้รับการขอร้องจากผู้ใหญ่บ้านด้วย

สำหรับสาเหตุการตัดสินใจไปทำงานเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กนั้น ผู้ดูแลเด็ก 8 ใน 11 รายตัดสินใจไปทำงานนี้เพราะว่างงานอยู่ หรือไม่มีอะไรจะทำ จำนวน 1 รายให้เหตุผลว่าชอบเด็ก และชอบสอน และรายสุดท้าย ให้เหตุผลหลายประการคือ กำลังว่างงานอยู่ ประกอบกับได้รับการขอร้อง อีกทั้งเห็นว่าตัวเองเป็นคนรักเด็ก

เมื่อได้เข้าทำงานในศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่คือ 9 ใน 11 รายทราบว่าศูนย์พัฒนาเด็กได้จัดตั้งขึ้นเพื่อลดภาระการเลี้ยงดูเด็กเมื่อบิดามารดาไปทำงาน ช่วยให้เด็กมีความรู้ เป็นการพัฒนาเด็กให้รู้จักการแสดงออก รู้จักพูดให้สุภาพ รู้จักการเข้ากลุ่ม รู้จักช่วยเหลือตัวเอง ตลอดจนเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมก่อนเข้าโรงเรียน แต่มีผู้ดูแลเด็กอีกจำนวน 2 รายตอบว่าไม่ทราบว่าศูนย์พัฒนาเด็กที่ตนปฏิบัติงานอยู่นั้นจัดตั้งขึ้นเพื่ออะไร

ในระหว่างการปฏิบัติงานที่ศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้ดูแลเด็กจำนวนมากกว่าครึ่งไม่เคยมีโอกาสดูแลเด็ก หรือดูงาน หรือหาความรู้เพิ่มเติมเลย ส่วนที่เหลือเคยไปรับการอบรมเกี่ยวกับการดูแลเด็ก และผลิตสื่อการสอนเป็นระยะเวลา 2-3 วัน สถานที่ที่ไปรับการอบรมคือ เหล่ากาชาดขอนแก่น โรงเรียนอนุบาลขอนแก่น โรงเรียนอนุบาลพัฒนาเด็กขอนแก่น และมหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.1.1.2 ทักษะ และ ความพึงพอใจในงาน

ผู้ดูแลเด็กจำนวน 6 ใน 11 ราย คิดว่าจะทำงานในศูนย์พัฒนาเด็กต่อไปอีกให้นานที่สุดเท่าที่ผู้ปกครองและกรรมการยังจะให้ความไว้วางใจอยู่ ทั้งนี้เพราะต้องการช่วยเหลือหมู่บ้านของตน มีความรักเด็ก และชอบเลี้ยงเด็ก อีก 1 รายจะทำงานนี้ต่อไปอีก 3 ปี เพราะเมื่อแต่งงานแล้วคิดว่าจะไม่มีเวลา อย่างไรก็ตามผู้ดูแลเด็กอีกจำนวนถึง 4 ราย คิดว่าจะทำงานนี้ไปเรื่อยๆจนกว่าจะหางานอื่นที่ดีกว่านี้ได้ หรือมีงานที่มีเงินเดือนมากกว่านี้

เกือบทั้งหมดของผู้ดูแลเด็กที่ตอบแบบสัมภาษณ์มีความพึงพอใจในงานที่ทำเพราะถือว่าได้รับการคัดเลือกจากคนในหมู่บ้าน มีความรักและสงสารเด็ก ชอบสอนเด็กและมีความคิดเห็นว่าเป็นงานที่ไม่น่าเบื่อหน่ายเท่ากับการทำนา ทำสวน อีกทั้งได้มีส่วนช่วยพัฒนาหมู่บ้านของตน มีผู้ดูแลเด็กเพียง 1 รายเท่านั้นที่รู้สึกไม่พึงพอใจ เพราะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะคนที่ไม่น่าบุตรมาฝากเลี้ยง เพราะชาวบ้านเหล่านั้นคิดว่าเด็กมาที่ศูนย์แล้วไม่มีการสอนหนังสือ

สำหรับค่าตอบแทนที่ผู้ดูแลเด็กรับนั้น ได้มาจากพัฒนาชุมชนอำเภอ ศูนย์ฯ ละ 400 บาท ถ้าศูนย์ฯ ใดมีผู้ดูแลเด็ก 2 คน จะต้องนำเงินจำนวนนี้มาแบ่งกันคนละครึ่ง นอกจากนั้นยังได้รับค่าตอบแทนจากค่าเลี้ยงดูเด็กซึ่งเก็บจากผู้ปกครอง จากกิจกรรมจัดฉายภาพยนตร์ จัดจำหน่าย

เสื้อผ้าที่ใช้แล้ว ผลกำไรจากกลุ่มแม่บ้านที่ช่วยกันประกอบอาหารเสริมจำหน่ายในหมู่บ้าน รวมทั้งโดยการรับบริจาคจากผู้ปกครอง ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปว่าค่าตอบแทนที่ผู้ดูแลเด็กได้รับโดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 300-400 บาท รายได้นี้มีความไม่แน่นอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนเด็กที่มาใช้บริการที่ศูนย์พัฒนาเด็ก และรายได้จากการจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ และจากเงินบริจาค

สำหรับความพึงพอใจในค่าตอบแทนที่ได้รับอยู่ในปัจจุบัน ผู้ดูแลเด็ก 7 คน มีความพึงพอใจ เพราะคิดว่าเหมาะสมกับความรู้และเด็กว่าอยู่กับบ้านเฉย ๆ เงินตอบแทนที่ได้รับเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในสภาพความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน แม้จะน้อยไม่คุ้มค่า แต่เมื่อสมัครเข้ามารับผิดชอบแล้วอยากจะทำให้ดี ไม่ได้คิดว่าเงินเป็นสิ่งสำคัญมากนัก ขอเพียงแต่ให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้านก็พอใจแล้ว และผู้ดูแลเด็กอีกจำนวน 4 ราย รู้สึกไม่พึงพอใจในค่าตอบแทนที่ได้รับ เพราะไม่พอใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม ผู้ดูแลเด็กทุกคนต่างตอบว่าพึงพอใจในประโยชน์ที่เด็กได้รับการมาอยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็ก เนื่องจากเด็กได้เรียนรู้ กล้าพูด สามารถเข้ากับเพื่อนๆ ได้ ได้ลดภาระการเลี้ยงดูของบิดา-มารดา เด็กฉลาดขึ้น พูตรูเรื่อง และเชื่อฟังดีกว่าเด็กที่ไม่มาที่ศูนย์ฯ รวมทั้งได้สังเกตเห็นว่าเด็ก ๆ ต่างมีความสุขสนุกสนานเมื่อมาอยู่ที่ศูนย์ฯ

หากพิจารณาหน้าที่รับผิดชอบประจำวันของผู้ดูแลเด็กแล้วจะพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ดูแลเด็กนอกจากจะต้องทำหน้าที่ดูแลเด็กแล้ว ผู้ดูแลเด็กจะต้องกระทำหน้าที่อื่นๆ อีก ตัวอย่างเช่น การทำความสะอาดอาคารทั้งภายในและภายนอก ดาวยุ้งบริเวณรอบๆ ศูนย์ฯ จัดกิจกรรมสำหรับเด็ก จัดกิจกรรมหารายได้เป็นครั้งคราว รับส่งเด็กไปกลับ ระหว่างบ้านและศูนย์ฯ รวมทั้งจัดหาผ้าห่ม-น้ำใช้ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้น้ำฝน ซึ่งกักเก็บไว้ในภาชนะขนาดใหญ่ เช่น ถังเหล็ก ถังปูนซีเมนต์ และโอ่งใหญ่ ส่วนน้ำใช้จะต้องไปตักจากสระน้ำ ซึ่งมีลักษณะขุ่น และเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ดูแลเด็กและเด็กต่างก็ใช้น้ำที่ปราศจากขั้นตอนที่เหมาะสมในการปรับปรุงคุณภาพของน้ำก่อนนำมาใช้ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อสุขภาพได้

ในกรณีที่ผู้ดูแลเด็กไม่สามารถปฏิบัติงานได้ ผู้ที่จะช่วยปฏิบัติงานแทนคือผู้ดูแลเด็กด้วยกัน (ในกรณีที่มี 2 คน ในศูนย์ฯ นั้น) บางครั้งก็ต้องให้พี่น้องของตนมาทำหน้าที่ดูแลเด็กแทน บางครั้งอาจจะเป็นกรรมการศูนย์ฯ หรือกลุ่มเยาวชนมาทำหน้าที่แทน

2.1.1.3 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

จากการสังเกตและการซักถามผู้ดูแลเด็ก พอจะประมวลปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานได้ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ศูนย์ฯ บางแห่งขาดอาคารที่ถาวร อาคารที่มีอยู่ชำรุดทรุดโทรม ไม่ได้รับการซ่อมแซมแก้ไข ขาดงบประมาณในการซ่อมแซม ขาดผู้ช่วยเหลือในการบำรุงรักษา บางศูนย์ฯ อาคารคับแคบไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก นอกจากนี้ยังจะต้องดัดแปลงใช้พื้นที่อาคารสำหรับกระทำกิจกรรมทุกชนิด ตั้งแต่กิจกรรมการเล่น รับประทานอาหาร และการนอนของเด็ก ทำให้การทำความสะอาดไม่เพียงพอ ประกอบกับผู้ดูแลเด็กขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดการตระหนักในการรักษาความสะอาด และการจัดระบบระเบียบของวัสดุอุปกรณ์ จึงทำให้เป็นที่สะสมของฝุ่นละออง และเป็นที่อยู่อาศัยของแมลงต่าง ๆ บริเวณรอบ ๆ อาคารมีหญ้าขึ้นรก และไม่สวยงาม

2. ปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ ศูนย์ฯส่วนใหญ่มีเฉพาะตัวอาคารแต่ขาดอุปกรณ์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ตู้เก็บเครื่องนอน ของใช้ต่างๆ ขาดวัสดุอุปกรณ์ของเล่นสำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ ของเล่นสนาม หนังสือสำหรับเด็ก ยาและอุปกรณ์สำหรับปฐมพยาบาลที่จำเป็น บางศูนย์ฯ เคยได้รับการสนับสนุนด้านเวชภัณฑ์ปฐมพยาบาลจากยูนิเซฟในระยะแรกของการจัดตั้งศูนย์ฯ แต่ระยะหลังเมื่อเวชภัณฑ์หมดลง ทางศูนย์ฯไม่สามารถหาแหล่งสนับสนุนได้อีก

3. ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน แม้ว่าศูนย์พัฒนาเด็กแต่ละแห่งจะมีคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก แต่พบว่าบางแห่งคณะกรรมการขาดความกระตือรือร้นและร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาศูนย์ฯ แม้แต่การเก็บค่าเลี้ยงดูเด็กในแต่ละเดือนก็สร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้ดูแลเด็ก ทั้งนี้มีสาเหตุจากความยากจนเท่านั้น แต่ยังพบอีกว่าผู้ปกครองไม่ค่อยอยากจ่ายค่าเลี้ยงดู มักจะแสดงความต้องการบริการฟรี หรือบางครั้งจะบ่นว่าค่าเลี้ยงดูแพงเกินไป ทั้งๆที่ยอมรับว่าถ้าเด็กอยู่ที่บ้านจะต้องจ่ายค่าขนมมากกว่า

นอกจากนี้ยังเป็นที่สังเกตว่ามีผู้ดูแลเด็ก 1 ราย ที่ตอบว่าในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กไม่มีปัญหาและอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งๆที่สภาพที่ปรากฏมิได้เป็นไปตามคำบอกเล่านี้

4. ปัญหาขาดที่ปรึกษาและผู้ให้ความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาและอุปสรรค เมื่อประสบปัญหาในการทำงานผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จะปรึกษาหารือและขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก และผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนั้นจะปรึกษากับผู้ปกครอง กลุ่มแม่บ้าน พัฒนาการ ครู และพระ บางครั้งจะปรึกษากันเองระหว่างผู้ดูแลเด็กที่ทำงานด้วยกัน ซึ่งผู้ดูแลเด็กทั้งหมดค่อนข้างพอใจในการให้คำแนะนำ ปรึกษาและช่วยเหลือจากบุคคลดังกล่าว เพราะให้คำแนะนำดีมีเหตุผล แม้ว่าจะแก้ไขปัญหามาไม่ได้ทั้งหมด แต่ก็ช่วยได้มาก ประกอบกับบุคคลเหล่านั้นมักจะให้กำลังใจดี แม้บางครั้งการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็จะไม่ค่อยทันการก็ตาม อย่างไรก็ตามมีผู้ดูแลเด็ก 1 รายที่แสดงความคิดเห็นว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาลेข เป็นเพียงแค่รับฟังปัญหาเท่านั้น

2.1.2 การจัดกลุ่มเด็ก และขนาดของกลุ่ม

ศูนย์พัฒนาเด็กทั้งหมดที่ศึกษา รับเลี้ยงเด็กในช่วงอายุ 2-6 ปี โดยกำหนดช่วงอายุไว้แตกต่างกันดังนี้ 4-6 ปี, 3-6 ปี, 3-5 ปี, 2-6 ปี และ 2-5 ปี (2 ศูนย์ฯ) แต่ในทางปฏิบัติมีศูนย์ฯแห่งหนึ่งรับเด็กอายุ 1 ปี 5 เดือน โดยการตัดสินใจของผู้ดูแลเด็กเอง เพราะคิดว่าตัวเองสามารถดูแลเด็กได้

ทั้ง 6 ศูนย์ฯไม่มีการแบ่งกลุ่มเด็ก เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านสถานที่ และจำนวนผู้ดูแลเด็ก จึงทำให้อัตราส่วนของเด็กต่อผู้ดูแลเด็กสูงสุดเป็น 19.5:1 และอัตราส่วนต่ำที่สุดเป็น 7:1 ดังรายละเอียดในตารางที่ 27

ตารางที่ 27 อัตราส่วนของเด็กต่อผู้ดูแลเด็ก

ศูนย์ฯ	จำนวนเด็ก	จำนวนผู้ดูแลเด็ก	อัตราส่วน
1	19	2	9.5:1
2	7	1	7:1
3	34	2	17:1
4	39	2	19.5:1
5	26	2	13:1
6	30	2	15:1
			เฉลี่ย 13.5:1

จากการสอบถามผู้ดูแลเด็กพบว่าผู้ดูแลเด็กแต่ละคนจะมีเด็กอยู่ในความรับผิดชอบตั้งแต่ 7-20 คน ทั้งนี้โดยมีอัตราส่วนระหว่างเด็กต่อผู้ดูแลเด็กเฉลี่ยเท่ากับ 13.5:1 ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่มีความเห็นว่า จำนวนเด็กที่พอเหมาะที่ผู้ดูแลจะสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงคือ 15-35 คน จะมีผู้ดูแลเด็กเพียง 1 รายเท่านั้นที่คิดว่าหากไม่ใช้ระยะเปิดรับเด็กใหม่ผู้ดูแลเด็กสามารถดูแลเด็กได้ถึง 40 คน

เมื่อพิจารณาในด้านสถานที่ ผู้ดูแลเด็กเกือบทั้งหมดมีความคิดเห็นว่าศูนย์พัฒนาเด็กที่ตนปฏิบัติงานอยู่นั้น สามารถรับเลี้ยงเด็กได้เต็มที่ประมาณ 30-60 คน มีผู้ดูแลเด็กเพียงคนเดียวที่คิดว่าศูนย์ฯของตนสามารถรับเด็กได้เต็มที่เพียง 20 คน เพราะสถานที่คับแคบ อุปกรณ์น้อย และมีผู้ดูแลเด็กเพียงคนเดียว

2.2 การจัดกิจกรรมประจำวัน

จากการสอบถามผู้ดูแลเด็กทั้ง 6 ศูนย์ ให้ข้อมูลว่าศูนย์พัฒนาเด็กเปิดบริการในช่วงเวลา 7.00-15.45 น. เด็กต้องนำอาหารกลางวันมาจากบ้าน ส่วนการเก็บค่าเลี้ยงดู ศูนย์พัฒนาเด็ก 3 แห่งเก็บค่าเลี้ยงดู 20 บาทต่อเดือน อีก 2 แห่งเก็บค่าเลี้ยงดูเดือนละ 30 บาท และ 10 บาทตามลำดับ อีก 1 แห่งเก็บค่าเลี้ยงดู 100 บาทต่อเทอม(6 เดือน) ซึ่งเฉลี่ยตกเดือนละ 17 บาท

ในตอนเช้าส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะเป็นผู้มาส่ง และรับกลับในตอนเย็น บางครั้งเด็กอาจจะมาและกลับพร้อมกับพี่ๆไปโรงเรียน บางครั้งถ้าผู้ปกครองมารับเด็กช้ามาก ผู้ดูแลเด็กมักจะนำเด็กกลับไปบ้านด้วย

2.2.1 ตารางกิจกรรมประจำวัน (Schedule)

จากการสังเกตมีศูนย์พัฒนาเด็กเพียงแห่งเดียวที่มีตารางกิจกรรมประกาศไว้อย่างชัดเจนว่าเวลาใดจะทำกิจกรรมอะไร สำหรับศูนย์ฯอื่นๆแม้ไม่มีตารางกิจกรรมประกาศไว้ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ก็มักมีกิจกรรมในลำดับเวลาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือเริ่มเปิดศูนย์ประมาณ 7.30 น. เด็ก

เริ่มทยอยมา เด็กจะเล่นไปเรื่อยๆจนถึงเวลาประมาณ 9.00 น. เป็นกิจกรรมเคารพธงชาติ สวดมนต์ ภายบริหาร และร้องเพลงหลังจากนั้นเป็นกิจกรรมการเล่น โดยจะปล่อยให้เด็กเล่นเองประมาณ 11.00 น. รับประทานอาหารกลางวันแล้วนอนพัก หลังจากตื่นนอนเป็นกิจกรรมการเล่นจนถึงเวลากลับบ้าน

2.2.2 เนื้อหาหรือหัวข้อหลักสูตร (Theme)

จากการสอบถามผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่ง ไม่มีการวางแผนขอบเขตของเนื้อหาที่จะสอนหรือหัวข้อหลักสูตรไว้ล่วงหน้า และไม่มีการวางแผนกิจกรรมล่วงหน้า บางศูนย์ที่ได้รับคู่มือจากกรมพัฒนาชุมชนได้นำคู่มือนั้นมาใช้เป็นครั้งคราว ในการเลือกหัวข้อที่จะสอน และเปิดภาพให้เด็กดู แต่ไม่มีใครได้อ่านคู่มือเพื่อเพิ่มพูนความรู้ หรือถือเอาหนังสือคู่มือนี้มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเลย

2.2.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดมุมเล่นในศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่งไม่ได้ทำเลย การจัดกิจกรรมมักเป็นการจัดสำหรับกลุ่มใหญ่ หรือเด็กเล่นกันเอง จากการสังเกตและสอบถามจากผู้ดูแลเด็ก พบว่ากิจกรรมที่ผู้ดูแลเด็กจัดให้บ่อยที่สุดคือกิจกรรมร้องเพลง ศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่งจัดให้มีกิจกรรมนี้และจัดทุกวัน จากการสังเกตลักษณะการจัดกิจกรรม ส่วนใหญ่ผู้ดูแลเด็กจะร้องนำและให้เด็กร้องตาม สอนให้เด็กทำท่าประกอบเพลง ได้สังเกตในศูนย์ฯแห่งหนึ่ง ผู้ดูแลเด็กถามเด็กว่าต้องการร้องเพลงอะไร แล้วเด็กทุกคนร้องเพลงนั้นพร้อมๆกัน ต่อมาผู้ดูแลเด็กบอกว่าให้ร้องดังๆ เด็กทุกคนใช้นิ้วอุดหูแล้วตะโกนร้องเพลง หลังจากนั้นผู้ดูแลเด็กบอกให้เด็กออกมาร้องเพลงหน้าชั้นที่ละคน ถ้ามีเด็กคนอื่นร้องคลอผู้ดูแลเด็กก็จะห้ามไม่ให้ร้อง ศูนย์ฯอีกแห่งหนึ่งเปิดเทปเพลงให้เด็กเต้นรำ และแสดงท่าประกอบเพลง ในขณะที่เดียวกันผู้ดูแลเด็กก็จะบอกและแนะนำให้เด็กทำท่าอย่างนั้นอย่างนี้

อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมร้องเพลง ศูนย์พัฒนาเด็ก 3 แห่งมีเครื่องเล่นวิทยุ-เทป ในจำนวนนี้อีก 1 ศูนย์ฯมีกลองเป็นของตนเอง และอีก 1 ศูนย์ฯมีกลองและฉาบ ซึ่งขอยืมจากของหมู่บ้าน

กิจกรรมระบายสี ขณะที่สังเกตไม่ได้เห็นการจัดกิจกรรมนี้ แต่จากการพูดคุยกับผู้ดูแลเด็ก พบว่าศูนย์พัฒนาเด็ก 5 ศูนย์ฯได้เคยจัดกิจกรรมนี้ แต่ไม่ได้จัดอย่างสม่ำเสมอ มีผู้ดูแลเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเพียงแห่งเดียวที่ตอบว่าไม่เคยจัดกิจกรรมนี้เลย สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมระบายสี ทั้ง 5 แห่งตอบว่าซื้อด้วยเงินส่วนตัวของผู้ดูแลเด็ก

กิจกรรมเพื่อพัฒนาภาษา กิจกรรมที่ทำมากที่สุดคือกิจกรรมเล่านิทาน จากการซักถามผู้ดูแลเด็กและจากการสังเกต ศูนย์พัฒนาเด็ก 5 แห่งได้จัดกิจกรรมนี้ โดยศูนย์ฯ 3 แห่งผู้ดูแลเด็กจะเล่านิทานปากเปล่าให้เด็กฟังทุกวัน แต่ไม่มีหนังสือหรือรูปภาพประกอบ ผู้ดูแลเด็กของศูนย์ฯแห่งหนึ่งเล่านิทานในช่วงก่อนนอน เพราะรู้สึกว่าการเล่านิทานแล้วเด็กจะนอนหลับง่าย ศูนย์ฯอีกแห่งหนึ่งนอกจากจะมีกิจกรรมเล่านิทานในตอนเช้าแล้ว ก่อนกลับบ้านจะให้เด็กท่องพยัญชนะ และท่องชื่อบุคคลสำคัญของจังหวัด และสวดมนต์อีกครั้งหนึ่ง ผู้ดูแลเด็กในศูนย์ฯแห่งหนึ่งบังคับให้เด็กพูด

ภาษาไทยกลางในขณะที่อยู่ในศูนย์ฯ ห้ามพูดภาษาท้องถิ่น ให้เหตุผลว่าเพื่อคุณภาพ และเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับเด็กในการที่จะได้เรียนรู้ภาษาไทยกลางด้วย

มีศูนย์พัฒนาเด็ก 2 แห่งที่มีอุปกรณ์ของเล่นที่ได้รับบริจาคจากยูนิเซฟ ในจำนวนนี้มีแห่งหนึ่งที่คุณดูแลเด็กจะต้องเก็บของเล่นไว้ที่กุฏิเจ้าอาวาส ซึ่งอยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 150 เมตร เนื่องจากไม่มีตู้สำหรับเก็บไว้ที่ศูนย์ฯ และอาคารของศูนย์ฯ ก็ไม่มีฝาผนังที่มิดชิดพอ เมื่อต้องการใช้ของเล่น คุณดูแลเด็กต้องเดินไปขนมากองไว้ให้เด็ก แล้วแล้วแต่เด็กจะเลือกหยิบของเล่นอะไร และเนื่องจากพื้นของอาคารเป็นดิน ทำให้มีฝุ่นมาก และถ้าฝนตกพื้นก็จะแฉะ จึงไม่สามารถนั่งเล่นที่พื้นได้เลย เด็กต้องนั่งเล่นที่โต๊ะซึ่งมีพื้นที่แคบมาก อีกแห่งหนึ่งเด็กสามารถเดินเข้าไปเลือกหยิบของเล่นในห้องเก็บของได้เอง เด็กก็จะเลือกและจับกลุ่มเล่นกันเอง และการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จะเหมือนกันทุกวัน

กิจกรรมสนาม ศูนย์พัฒนาเด็ก 3 แห่งที่มีอุปกรณ์ของเล่นสนามที่ใช้การได้ ในจำนวนนี้มีเพียงแห่งเดียวที่มีของเล่นเพียงพอสำหรับเด็กทุกคน ทำให้เด็กๆ ได้เล่นอย่างสนุกสนาน มีอิสระในการเลือกเล่น และมีการแลกเปลี่ยนกันเล่น อีก 2 แห่งอุปกรณ์ของเล่นมีน้อยเกินไป เด็กเล็กมักจะไม่ค่อยได้มีโอกาสเล่น ส่วนอีก 3 แห่งไม่มีอุปกรณ์ของเล่นสนามสำหรับที่เด็กจะเล่นได้เลย (ดูรายละเอียดในตารางที่ 36)

ในขณะที่เด็กเล่นในสนาม คุณดูแลเด็กจะนั่งดูอยู่ห่างๆ แต่ไม่ได้ให้คำแนะนำหรือสอนให้รู้จักแบ่งกันเล่น หรือแนะนำวิธีเล่นที่ถูกต้องและปลอดภัย ส่วนใหญ่คุณดูแลเด็กจะมีบทบาทต่อเมื่อมีเด็กทะเลาะกัน คุณดูแลเด็กจะเรียกเด็กที่ร้องไห้เข้าไปหา และตำหนิคนที่รังแกเพื่อน

มีศูนย์พัฒนาเด็ก 1 แห่งเคยพาเด็กเดินเที่ยวในป่าละเมาะใกล้ๆ กับศูนย์ฯ ในวันที่แดดไม่ร้อนจัด ช่วยกันเก็บดอกไม้ และคุณดูแลเด็กทำแปลงผักสวนครัวไว้บริเวณหน้าศูนย์ฯ ให้เด็กๆ ช่วยกันรดน้ำ

ลักษณะการจัดห้อง ศูนย์พัฒนาเด็กสองแห่งจัดให้เด็กนั่งบนม้านั่งยาว ศูนย์แห่งหนึ่งนั้นเด็กจะต้องนั่งบนม้านั่งขนาดสำหรับเด็กโตหรือผู้ใหญ่ ขณะที่นั่งเก้าอี้เด็กจะลอยอยู่เหนือพื้น ม้านั่งจะถูกจัดให้เป็นวงล้อมรอบตัวคุณดูแลเด็ก ม้านั่งแต่ละตัวมีเด็กประมาณ 4-5 คนในวันที่ไปสังเกตการณ์ ม้านั่งมีไม้พ้อ เด็กจำนวนหนึ่งต้องนั่งกับพื้น คุณดูแลเด็กคนหนึ่งนำการจัดกิจกรรม ในมือถือไม้เรียว บอกให้เด็กนั่งเฉยๆ และสั่งให้ทำตามที่คุณดูแลเด็กบอก เช่นบอกว่า “ให้นั่งเฉยๆ ปิดปากไม่ให้เห็นฟัน ถ้าครูเห็นฟันของใคร ครูจะเอาไม้ทิ่มปาก”

ศูนย์ฯ อีกแห่งหนึ่ง จัดเป็นโต๊ะและม้านั่งยาว คล้ายกับในห้องเรียนของเด็กโต เด็กจะต้องนั่งให้เรียบร้อยในขณะที่ฟังคุณดูแลเด็กสอน คุณดูแลเด็กต้องตะโกนแข่งกับเสียงเด็ก และต้องใช้พลังงานมากในการที่จะจัดการให้เด็กนั่งอย่างเรียบร้อย

2.3 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

กิจกรรมการมีส่วนร่วมได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กว่าได้จัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ หรือไม่ และข้อมูลอีกส่วนหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กที่ไปศูนย์ฯ ว่ารับรู้ถึงโอกาสของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ฯหรือไม่ อย่างไร และได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

2.3.1 การพูดคุยประจำวันอย่างไม่เป็นทางการ

ผู้ดูแลเด็กทุกคนมีโอกาสพูดคุยกับผู้ปกครองในระหว่างที่ไปรับ-ส่งเด็ก สาระในการพูดคุยส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลพฤติกรรมของเด็ก ลักษณะนิสัยของเด็ก การรับประทานอาหาร การนอนหลับ การขับถ่าย และการเจ็บป่วยของเด็ก ส่วนการติดต่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ปกครองนั้น ผู้ดูแลเด็กใช้ทั้งวิธีการบอกเล่าด้วยวาจาสำหรับข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก และการใช้หออกระจายข่าวสำหรับเรื่องทั่วไปเช่น การประกาศรับสมัครเด็ก การเก็บค่าบำรุงศูนย์ฯ การชักชวนให้ประชาชนในหมู่บ้านช่วยกันพัฒนาศูนย์ฯ เป็นต้น และพบว่าผู้ปกครองต่างก็ให้ความสนใจเป็นอย่างดีในข้อมูลข่าวสารเหล่านี้

ทางด้านผู้ปกครอง ร้อยละ 67 ตอบว่าเคยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างรับส่งเด็ก ร้อยละ 28 ตอบว่าไม่เคย และอีกประมาณร้อยละ 5 ตอบว่าไม่ทราบ เพราะลูกเพิ่งจะมาอยู่ที่ศูนย์ฯ

ความถี่ของการพูดคุย สำหรับกลุ่มที่เคยได้รับการพูดคุยกับผู้ดูแลเด็ก ประมาณร้อยละ 74 ตอบว่าได้พูดคุยบ่อยๆ ประมาณร้อยละ 21 ได้ทำเป็นครั้งคราว แต่ทำอย่างสม่ำเสมอ และประมาณร้อยละ 2 ที่มีโอกาสพูดคุยเป็นบางโอกาส เช่น ทำเฉพาะในช่วงแรกๆที่เด็กเข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ หรือเฉพาะในช่วงที่เด็กมีการเปลี่ยนแปลง ดังรายละเอียดในตารางที่ 28

2.3.2 การรับ-ส่งข้อมูลข่าวสาร

เมื่อต้องการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จะใช้วิธีเดินบอกตามบ้าน หรือฝากบอกไปกับเด็ก หรือขอให้กรรมการประกาศทางหออกระจายข่าว สำหรับด้านผู้ปกครอง ประมาณร้อยละ 76 ตอบว่าเคยได้รับข่าวสารจากทางศูนย์ฯ ร้อยละ 21 ตอบว่าไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเลย

สำหรับความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสาร ประมาณร้อยละ 28 ตอบว่าได้รับข้อมูลข่าวสารสม่ำเสมอและได้รับบ่อยๆ ประมาณร้อยละ 26 ได้รับสม่ำเสมอ แต่ไม่บ่อยอีกประมาณร้อยละ 3 ได้ข้อมูลเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ที่เหลือประมาณร้อยละ 43 ให้ข้อมูลที่ไม่ตรงคำถาม เพราะผู้ปกครองรับรู้ต่อคำถามนี้แตกต่างกัน

ส่วนวิธีการได้รับข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 44 ได้รับทราบทางหออกระจายข่าวประมาณร้อยละ 9 ได้ข้อมูลโดยกรรมการศูนย์ฯ หรือผู้ดูแลเด็กเดินบอกตามบ้าน ประมาณร้อยละ 8 ฝากเด็กไปบอกหรือฝากจดหมายไปกับเด็ก ร้อยละ 2 รับทราบข้อมูลโดยการอ่านประกาศ และมีเพียงร้อยละ

1 ที่รับทราบข้อมูลจากการเข้าประชุม และผู้ปกครองร้อยละ 35 ตอบไม่ตรงคำถาม เนื่องจากรับรู้ต่อความหมายของคำว่าข้อมูลแตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 29

2.3.3 กิจกรรมอาสาสมัครช่วยงานศูนย์ฯ

การขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้มาช่วยงานต่างๆของศูนย์ฯ ผู้ดูแลเด็กรับรู้ว่ามีขอความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะให้ความร่วมมือด้วยดี กิจกรรมที่เคยจัดได้แก่การรักษาความสะอาดศูนย์ฯ การฉายหนัง การประดิษฐ์ของเล่น ทำครัว ซ่อมแซมอาคารสถานที่ และของเล่นสนาม ปลุกต้นไม้ และต้อนรับผู้มาเยี่ยมในวันประกวดศูนย์ฯ เป็นต้น

ทางด้านผู้ปกครอง ประเมินร้อยละ 67 ตอบว่าศูนย์ฯเคยขอให้มาช่วยกิจกรรมของศูนย์ฯอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกประมาณร้อยละ 31 ตอบว่าไม่เคยทราบว่าศูนย์ฯเคยขอให้มาช่วยกิจกรรม

ในกลุ่มที่รับทราบว่าศูนย์ฯเคยขอให้มาช่วยกิจกรรม มีร้อยละ 7 ที่ไม่เคยช่วยเลย ร้อยละ 50 ตอบว่าเคยช่วยกิจกรรมของศูนย์ฯบ่อยๆ ร้อยละ 42 ช่วยสม่ำเสมอ มีเพียงร้อยละ 1 ที่ตอบว่าไม่เคยมาช่วยงาน แต่ให้ความร่วมมือโดยการบริจาคเงิน (ตารางที่ 30)

2.3.4 การสังเกตการณ์

การเชิญให้ผู้ปกครองเข้าสังเกตการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ พบว่า 5 ใน 6 ศูนย์ฯ เคยเชิญผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองมักจะไม่ค่อยไป

ทางด้านผู้ปกครอง ประมาณร้อยละ 91 รับรู้ว่าทางศูนย์ฯยินดีให้ผู้ปกครองไปเยี่ยมและสังเกตการทำงานของศูนย์ฯ ประมาณร้อยละ 6 รับรู้ว่าศูนย์ฯไม่ยินดีให้ผู้ปกครองเข้าไปสังเกตการณ์ขณะทำงาน เพราะจะทำให้เด็กรบกวนผู้ปกครอง ทำให้การทำงานยุ่งยาก

ในกลุ่มที่ตอบว่าศูนย์ฯยินดีให้เข้าสังเกตการทำงานนั้น มีผู้ปกครองประมาณร้อยละ 86 เคยเข้าไปสังเกตการณ์ โดยประมาณร้อยละ 46 เคยทำบ่อยๆ และประมาณร้อยละ 40 เคยทำเป็นครั้งคราว หรือนานๆ ครั้ง ดังรายละเอียดในตารางที่ 31

2.3.5 การประชุมร่วม

การเชิญผู้ปกครองไปประชุมเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ พบว่า 5 ใน 6 ศูนย์ฯ เคยเชิญผู้ปกครองเข้าประชุม แต่มักพบว่าผู้ปกครองของเด็กไม่ค่อยไปร่วมประชุม เนื่องจากเป็นฤดูทำนา ศูนย์ฯแห่งหนึ่งมีผู้ปกครองไปประชุมมากกว่าครึ่ง แต่การประชุมมักมีสาระไม่ค่อยจริงจัง เป็นการพูดเล่นกันมากกว่า มีเพียง 1 ศูนย์ฯเท่านั้นที่ผู้ปกครองไปร่วมประชุมครบทุกคน และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ ของศูนย์ฯ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการดูแลพฤติกรรมของเด็ก

ผู้ปกครองประมาณร้อยละ 77 ตอบว่าเคยได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุม หรือร่วมเป็นกรรมการของศูนย์ฯ ร้อยละ 18 ไม่เคยได้รับการเชิญประชุมเลย

ในกลุ่มที่เคยได้รับเชิญ 98 คน ผู้ปกครองประมาณร้อยละ 57 เคยเข้าร่วมกิจกรรม บ่อยๆ ประมาณร้อยละ 30 เคยเข้าร่วมกิจกรรมบางครั้ง อีกประมาณร้อยละ 11 ไม่เคยเข้าร่วม กิจกรรมนี้เลย ดังรายละเอียดในตารางที่ 32

2.3.6 การประเมินผล

ด้านการประเมินผลเด็กกับผู้ปกครอง ทุกศูนย์ฯไม่มีการประเมินผลเด็กใน ลักษณะดังกล่าว ยกเว้นเพียงศูนย์ฯเดียวที่เคยมีแบบประเมินผลและจะทำการประเมินผลปีละ 1 ครั้ง แต่ปัจจุบันยกเลิกการประเมินผลแล้ว โดยมีได้ระบุสาเหตุ

ทางด้านผู้ปกครอง ประมาณร้อยละ 37 ระบุว่าศูนย์ฯเคยมีการพบปะพูดคุยกับผู้ ปกครองเพื่อประเมินผลเด็ก ดังรายละเอียดในตารางที่ 33

2.3.7 การจัดกิจกรรมพิเศษ

การจัดกิจกรรมพิเศษของศูนย์ฯ ผู้ปกครองประมาณร้อยละ 84 ระบุว่าศูนย์ฯมีการ จัดกิจกรรมสำหรับเด็กเนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น งานวันเด็ก งานปีใหม่ เป็นต้น อีกประมาณร้อยละ 16 ตอบว่าศูนย์ฯไม่เคยจัดกิจกรรมพิเศษเลย

ในกลุ่มที่รับทราบว่ามีการจัดกิจกรรมพิเศษ มีร้อยละ 82 ที่ไปร่วมงาน ร้อยละ 2 ไม่ได้ไป ร่วมกิจกรรม แต่ให้ความร่วมมือโดยการบริจาคเงิน ร้อยละ 10 ไม่ได้ไปร่วมงานเพราะงานยุ่งมากไม่ มีเวลา ดังรายละเอียดในตารางที่ 34

ตารางที่ 28 การพูดคุยประจำวันอย่างไม่เป็นทางการ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เคยมีการพูดคุย		
เคย	86	67.2
ไม่เคย	36	28.1
ไม่ทราบ, ลูกเพิ่งไปศูนย์ฯ	6	4.7
รวม	128	100
ความถี่ของการพูดคุย		
บ่อย ๆ	64	74.4
บางครั้ง	18	20.9
เฉพาะบางโอกาส เช่นช่วงแรกที่เด็กไปศูนย์ฯ		
ช่วงที่เด็กมีการเปลี่ยนแปลง	2	2.3
ไม่ทราบ	2	2.3
รวม	86	100

ตารางที่ 29 การได้รับข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับข้อมูล		
ได้รับ	97	75.8
ไม่ได้รับ	27	21.1
ไม่ทราบ, ลูกเพิ่งไปศูนย์ฯ	4	3.1
รวม	128	100
ความถี่ของการได้รับข้อมูล		
บ่อยๆ, สม่ำเสมอ	27	27.8
มีสม่ำเสมอ แต่ไม่บ่อย	25	25.8
เฉพาะบางครั้ง, บางเทศกาล, ครั้งเดียว	3	3.1
ไม่มีข้อมูล, ไม่ตอบ	42	43.3
รวม	97	100
วิธีการได้รับข้อมูล		
หอกระจายข่าว	43	44.3
กรรมการฯ ผู้ดูแลเด็กเดินบอกตามบ้าน	9	9.3
ฝากเด็กบอก, ฝากจดหมายไปกับเด็ก	8	8.2
ติดประกาศ	2	2.1
บอกในที่ประชุม	1	1.0
ไม่มีข้อมูล, ไม่ตอบ	34	35.1
รวม	97	100

ตารางที่ 30 ประสบการณ์อาสาสมัครช่วยงานศูนย์ฯ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เคยอาสาสมัครช่วยกิจกรรม		
เคย	86	67.2
ไม่เคย	39	30.5
ไม่ทราบ, ลุกเพ่งไปศูนย์ฯ	3	2.3
รวม	128	100
ความถี่		
บ่อย ๆ	43	50
บางครั้ง	36	41.9
ไม่ได้ช่วยกิจกรรม แต่ช่วยในรูปแบบอื่น	1	1.2
ไม่เคย	6	7
รวม	86	100

ตารางที่ 31 ความร่วมมือด้านการสังเกตการณ์

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ศูนย์ฯ ยินดีให้ผู้ปกครองเข้าสังเกตการทำงานหรือไม่		
ยินดี	117	91.4
ไม่ยินดี	7	5.5
ไม่ทราบ, ลุกเพ่งไปศูนย์ฯ	2	1.6
ไม่ตอบ	2	1.6
รวม	128	100
ความถี่ของการไปสังเกตการณ์		
บ่อยๆ	54	46.2
บางครั้ง, นานๆ ครั้ง	47	40.2
ไม่เคยเลย	13	11.1
ไม่ตอบ, ไม่มีข้อมูล	3	2.6
รวม	117	100

ตารางที่ 32 ความร่วมมือด้านการเข้าร่วมประชุม

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ศูนย์ฯเคยเชิญให้เป็นกรรมการ หรือเข้าประชุมหรือไม่		
เคย	98	76.6
ไม่เคย	23	18.0
ไม่ทราบ, ลูกเห็บไปศูนย์ฯ	6	4.7
ไม่มีข้อมูล	1	.8
รวม	128	100
ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรม		
บ่อยๆ	56	57.1
บางครั้ง, นานๆ ครั้ง	29	29.6
ไม่เคยเลย	11	11.2
ไม่มีข้อมูล	2	2
รวม	98	100

ตารางที่ 33 การรับรู้การนัดประเมินผล

การรับรู้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	72	56.3
เคย	47	36.7
ไม่ทราบ, ลูกเห็บไปศูนย์ฯ	8	6.3
ไม่มีข้อมูล	1	0.8
รวม	128	100

ตารางที่ 34 ความร่วมมือด้านการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ศูนย์ฯเคยจัดกิจกรรมพิเศษหรือไม่		
เคย	107	83.6
ไม่เคย	21	16.4
รวม	128	100
การเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ		
ไปร่วม	88	82.2
ไม่ได้ไปร่วมแต่ให้ความร่วมมือด้านอื่น	2	1.9
ไม่ไป เพราะงานยุ่ง ไม่มีเวลา	11	10.3
ไม่ไป เพราะลูกเพิ่งไปศูนย์ฯ	6	5.6
รวม	107	100

2.4 ลักษณะทางกายภาพ และการดูแลด้านสุขภาพ

2.4.1 ลักษณะทางกายภาพ

2.4.1.1 สถานที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

จากการสังเกต พบว่าศูนย์พัฒนาเด็ก 5 ศูนย์ ตั้งอยู่ในบริเวณที่สามารถรับส่งเด็กได้สะดวก กล่าวคือศูนย์ฯแห่งหนึ่งตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของหมู่บ้าน อีก 4 ศูนย์แม้จะไม่ได้ตั้งอยู่ในที่ศูนย์กลางของหมู่บ้าน แต่ก็สามารถรับส่งเด็กได้สะดวกเพราะอยู่ใกล้โรงเรียน เด็กสามารถเดินไปกลับพร้อมกับพี่ๆได้ อีกแห่งหนึ่งตั้งอยู่ริมถนนออกไปทำนา ซึ่งสะดวกกับพ่อแม่ในการรับส่ง มีศูนย์พัฒนาเด็กเพียงแห่งเดียวที่มีปัญหาเรื่องการรับส่ง เนื่องจากศูนย์ฯตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร และห่างจากโรงเรียนประมาณ 1 กิโลเมตร ทำให้ไม่สะดวกในการรับส่ง

ศูนย์พัฒนาเด็ก 4 ศูนย์ตั้งอยู่ในที่ดินของวัด มีเพียง 2 ศูนย์ที่ตั้งอยู่ในที่ดินที่จัดซื้อด้วยเงินกองกลางของหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กกับทางวัดมีหลายรูปแบบได้แก่ เมื่อมีชาวบ้านนำอาหารมาถวายพระ ทางวัดจะแบ่งอาหารและขนมมาให้เด็ก ๆ ในศูนย์ฯด้วย บางครั้งพระบางรูปเข้าไปในเมืองจะซื้อขนมเล็กๆ น้อยๆ มาฝากเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กบางแห่งมีพระช่วยสอนหนังสือ ช่วยเป็นที่ปรึกษา และให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหามากมายให้กับผู้ดูแลเด็ก นอกจากนี้ศูนย์พัฒนาเด็กยังได้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่นอนของเด็ก ใช้กุฏิพระเป็นที่เก็บอุปกรณ์ของเล่น และใช้ลานวัดเป็นสนามเพื่อให้เด็กได้วิ่งเล่น

สำหรับสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็ก พบว่าศูนย์ฯ 3 แห่งมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ กล่าวคือ ศูนย์ฯแห่งหนึ่งตั้งอยู่ริมถนนที่เป็นทางเข้าวัด ซึ่งจะมีรถสัญจรมากพอสมควร และเนื่องจากในศูนย์ฯมีสถานที่เล่นและอุปกรณ์ของเล่นไม่เพียงพอ เด็กมักจะข้ามถนนมาเล่นในพื้นที่ว่างข้างถนนทางฝั่งด้านวัด เพราะเป็นพื้นดินทราย และมีต้นไม้ร่มครึ้ม ผู้ปกครองเกรงว่าอาจจะเกิดอุบัติเหตุได้ในระหว่างข้ามถนน

ศูนย์ฯแห่งหนึ่งด้านหน้าเป็นคลองส่งน้ำ และไม่มีพื้นที่สนามพอที่จะให้เด็กเล่นได้ ไม่มีต้นไม้ใหญ่ กลางวันอากาศในอาคารจะร้อนอบอ้าวและชุมชุมมาก ประตูรั้วของศูนย์ฯชำรุด ปิดไม่ได้ ผู้ปกครองเกรงว่าเด็กอาจจะหนีออกมาเล่นน้ำในคลอง และอาจจะเกิดอุบัติเหตุได้ และศูนย์ฯอีกแห่งหนึ่งตั้งอยู่ใกล้บ้านทำขนมจีนขาย จะมีกลิ่นเหม็นของแป้งหมักรบกวนตลอดเวลา บางครั้งลูกจ้างที่มาช่วยทำงานก็เปิดวิทยุเสียงดัง ทำให้รบกวนเด็ก

2.4.1.2 ลักษณะอาคาร

ลักษณะอาคารของศูนย์พัฒนาเด็ก 4 ศูนย์เป็นอาคารถาวร อีก 2 ศูนย์เป็นอาคารสร้างขึ้นชั่วคราว

ลักษณะอาคารถาวร เป็นอาคารอเนกประสงค์ ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ด้านข้างมีหน้าต่างเป็นบานกระจกใส พื้นปูน เนื้อของอาคารแบ่งเป็นสามส่วน ส่วนหน้าสุดเป็นระเบียงโล่ง ใช้เป็นที่รับประทานอาหาร ส่วนกลางเป็นเนื้อที่ส่วนใหญ่ ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 3 ใน 4 ของอาคาร มีลักษณะเป็นห้องโล่งใช้สำหรับจัดกิจกรรม และสำหรับให้เด็กนอนพักในตอนกลางวัน

ส่วนหลังสุดเป็นห้องน้ำ บางแห่งอาจจะดัดแปลงส่วนนี้เป็นห้องเก็บของ (ดูแผนภูมิและภาพที่ 1 และ 2) ส่วนขนาดของอาคารจะแตกต่างกันตามงบประมาณที่ใช้ในการจัดสร้าง

ศูนย์พัฒนาเด็กอีกสองแห่งเป็นอาคารไม้ถาวร ศูนย์ฯ แห่งหนึ่งนั้นแม้จะเป็นอาคารไม้ถาวร แต่ก็มีสภาพค่อนข้างดี ซึ่งจะขอเรียกว่าเป็นอาคารไม้ถาวร กล่าวคือหลังคามุงด้วยสังกะสี ฝาเป็นไม้ระแนงตีห่าง ๆ พื้นปูนปูด้วยเสื่อน้ำมัน ซึ่งเด็กสามารถนั่งเล่น และนอนพักได้ ด้านหลังมีห้องเก็บของเล่นใส่กุญแจ ศูนย์ฯ แห่งนี้มีลมพัดถ่ายเทดี แต่จะมีแสงแดดส่องเข้ามาจนถึงครึ่งห้อง ทั้งในช่วงเช้าและบ่าย เนื่องจากฝาทั้ง 3 ด้านเป็นไม้ระแนง (ภาพที่ 3 และ 4)

ศูนย์ฯ อีกแห่งหนึ่งที่เป็นอาคารไม้ถาวรและมีสภาพไม่ดีนัก ลักษณะเป็นอาคารที่สร้างขึ้นใช้ชั่วคราว ในที่นี้จะขอเรียกว่าอาคารชั่วคราว หลังคามุงสังกะสี ไม่มีฝากระดานแต่ใช้ไม้ไผ่ผ่าซีก ซึ่งมีความสูงในระดับเอวผู้ใหญ่ดีเป็นแนวรอบอาคารแทนฝากระดาน และไม้ไผ่เหล่านี้ถูกปลวกกัดจนผุเกือบทั้งหมด พื้นเป็นดิน มีโต๊ะและม้านั่งยาวทำด้วยปึกไม้ฝังติดกับพื้นดินสองข้าง เว้นช่องกลางไว้เป็นทางเดิน ข้างละ 6 แถวสำหรับให้เด็กนั่งฟังเวลาผู้ดูแลเด็กสอน ของเล่นจะเก็บไว้ที่กุฏิเจ้าอาวาสที่อยู่ห่างประมาณ 150 เมตร เมื่อเวลาจะใช้จึงเดินไปช่วยกันขนมา ผู้ดูแลเด็กจะปล่อยให้เด็กนั่งเล่นกับพื้น ขณะที่เล่นฝุ่นจะคลุ้งเพราะมีเด็กบางคนวิ่งเล่น เวลาฝนตก ฝนจะสาดเข้ามาในอาคาร ทำให้พื้นเฉอะแฉะต้องอพยพเด็ก ๆ ไปอยู่บนศาลาวัด เด็กนอนที่ศาลาวัด ทุกวันเด็กจะรับประทานอาหารได้ร่มไม้ ซึ่งมีโต๊ะและม้านั่ง 1 ชุด ยาวประมาณ 2 เมตร (ภาพที่ 5 และ 6)

2.4.1.3 พื้นที่อาคารและลักษณะการใช้พื้นที่

พื้นที่ใช้งานภายในอาคารของศูนย์พัฒนาเด็กจะขึ้นกับขนาดของอาคาร เนื่องจากศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีอุปกรณ์ หรือครุภัณฑ์ชิ้นใหญ่ การคำนวณพื้นที่ใช้งานเฉลี่ยต่อเด็กหนึ่งคนคำนวณโดยการคะเนพื้นที่โล่งที่ใช้จัดกิจกรรมภายในอาคาร ทารด้วยจำนวนเด็กทั้งหมดที่มีรายชื่อในทะเบียนของศูนย์ฯ แห่งนั้น พบว่าศูนย์ฯ ที่มีเนื้อที่เฉลี่ยต่อคนสูงที่สุดคือ 99.9 ตารางฟุตต่อคน น้อยที่สุดคือ 16 ตารางฟุตต่อคน ดังรายละเอียดในตารางที่ 35

ส่วนคุณภาพของการใช้พื้นที่ ศูนย์ฯ ทุกแห่งได้ดัดแปลงใช้พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมมากกว่าหนึ่งกิจกรรมอยู่แล้ว เนื่องจากพื้นที่ของอาคารมีลักษณะเป็นห้องโล่งเพียงห้องเดียว

2.4.1.4 พื้นที่สนามและอุปกรณ์ของเล่น

ศูนย์พัฒนาเด็ก 5 ศูนย์ ไม่มีปัญหาเรื่องความเพียงพอของพื้นที่สนามเนื่องจากศูนย์ฯ 4 แห่งตั้งอยู่ในบริเวณซึ่งมีเนื้อที่กว้างขวางของบริเวณวัด เด็กมีอิสระที่วิ่งเล่นได้ จนไม่สามารถคำนวณเนื้อที่เฉลี่ยต่อคนได้ ศูนย์ฯ อีกแห่งหนึ่งแม้จะตั้งอยู่ในที่ดินที่จัดซื้อเองด้วยเงินกองกลางของหมู่บ้าน แต่ที่ดินก็มีอาณาเขตกว้างขวางในเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่

มีเพียงแห่งเดียวที่มีปัญหาเรื่องพื้นที่สนามจำกัด แต่ก็จัดว่าเพียงพอสำหรับเด็ก เนื่องจากสนามมีขนาด 4x30 เมตร จำนวนเด็กตามรายชื่อในทะเบียนมีทั้งหมด 7 คน ทำให้พื้นที่สนามเฉลี่ยต่อคนเป็น $120/7 = 17.1$ ตารางเมตรต่อคน หรือ 190.3 ตารางฟุตต่อคน

อุปกรณ์ของเล่นสนาม มีศูนย์พัฒนาเด็กเพียงแห่งเดียวที่มีอุปกรณ์ของเล่นสนามเพียงพอกับจำนวนเด็ก อุปกรณ์เหล่านี้ชาวบ้านช่วยกันจัดทำขึ้น (ภาพที่ 7) ศูนย์ฯ 2 แห่งมีของเล่นที่มีสภาพดีที่ได้รับการสนับสนุนจากยูนิเซฟ (ภาพที่ 8) แต่มีจำนวนน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนเด็ก ศูนย์ฯ อีก 2 แห่งคือศูนย์ฯ ที่ 2 และศูนย์ฯ ที่ 5 มีอุปกรณ์ของเล่นสนาม แต่อุปกรณ์ทั้งหมดชำรุดมากจนอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ และไม่ปลอดภัยสำหรับเด็ก เมื่อสอบถามว่าทำไมอุปกรณ์จึงชำรุดมากเช่นนี้ กรรมการบอกว่ามีหมู่บ้านใกล้เคียงยืมอุปกรณ์ของเล่นไปตั้งโชว์ที่ศูนย์พัฒนาเด็กในหมู่บ้านแห่งนั้นเพื่อประกวดหมู่บ้าน ยืมไปนานเป็นปี แล้วจึงส่งกลับคืนมาในสภาพที่ชำรุด และทางหมู่บ้านก็ไม่มีงบประมาณในการซ่อมแซม หรือจัดหาเพิ่มเติม (ศูนย์ฯ ที่ 5 ในตารางที่ 36) สำหรับศูนย์ฯ ที่ 2 เนื่องจากศูนย์ฯ มีอุปกรณ์ของเล่นสนามเพียงชิ้นเดียว จึงถูกใช้งานมากจนชำรุด ทางศูนย์ฯ ไม่มีเงินสำหรับซ่อมแซม หรือจัดหาเพิ่มอีก ส่วนศูนย์ฯ อีกแห่งหนึ่งไม่มีอุปกรณ์เครื่องเล่นสนามเลยแม้แต่ชิ้นเดียว (ดูรายละเอียดในตารางที่ 36 และภาพที่ 9 และ 10)

2.4.2 การดูแลด้านสุขภาพ และความปลอดภัย

ศูนย์ฯ ทั้ง 6 แห่งมีลักษณะทางกายภาพของอาคารที่เอื้อต่อความปลอดภัยสำหรับเด็ก ตั้งแต่ตั้งศูนย์ฯ มายังไม่เคยมีปัญหาอุบัติเหตุร้ายแรงเกิดขึ้น นอกจากปัญหาเล็กน้อยๆ จากการสังเกตพบว่าศูนย์พัฒนาเด็กที่เป็นอาคารถาวรแห่งหนึ่ง บานพับหน้าต่างชำรุดทำให้บานหน้าต่างห้อยตกลงมา ผู้ดูแลเด็กบอกว่ายังหาคนซ่อมให้ไม่ได้ สำหรับศูนย์ฯ 2 แห่งที่เป็นอาคารชั่วคราวนั้นพบว่าศูนย์ฯ แห่งหนึ่งพื้นเป็นดิน เวลาจัดกิจกรรม และมีเด็กเดินไปเดินมาฝุ่นจะคลุ้งมาก ส่วนศูนย์ฯ อีกแห่งหนึ่งในช่วงเช้าและบ่าย แดดจะส่องเข้ามาจนครึ่งห้อง และไม่มีต้นไม้ใหญ่ ทำให้อากาศภายในศูนย์ฯ ร้อนมาก และอาคารชั่วคราวนั้นถ้าฝนตกฝนจะสาดเข้ามาในอาคารมาก

ภายในอาคารถาวรของศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้ดูแลเด็กจะกวาดพื้นทุกวัน แต่ไม่ได้เช็ดถู ศูนย์ฯ ทั้งหมดขาดแคลนตู้หรือชั้นสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ

พื้นที่สนาม ศูนย์พัฒนาเด็กทุกแห่งมีรั้ว แต่มักจะเป็นรั้วแสดงอาณาเขตเท่านั้น กล่าวคือจะเป็นรั้วทำด้วยไม้ไผ่เตี้ยๆ ไม่สามารถป้องกันเด็กไว้ได้ เด็กจึงสามารถเข้าออกได้อย่างอิสระ และที่สำคัญคือหน้าศูนย์ฯ แห่งหนึ่งเป็นคลองส่งน้ำชลประทาน

ความสะอาดของพื้นสนาม ศูนย์พัฒนาเด็ก 3 แห่ง สนามสะอาด ไม่มีเศษขยะ อีก 3 แห่งสนามไม่สะอาด มีถุงพลาสติกและเศษใบตองเกลื่อน เมื่อเด็ก ๆ ซื้อมนมารับประทานแล้วจะโยนถุงพลาสติกทิ้งไม่เลือกที่ แม้ว่าจะมีถังขยะตั้งไว้ในสนาม และผู้ดูแลเด็กจะเตือนให้เด็ก ๆ ทิ้งขยะลงในถัง อีกแห่งหนึ่งหลังจากเด็กรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ผู้ดูแลเด็กจะกวาดเศษใบตอง ถุงพลาสติก และเศษอาหารลงที่พื้นสนาม ซึ่งทำให้สนามมีมดมาก

2.4.2.1 การปฐมพยาบาล และเวชภัณฑ์

จากการสอบถาม ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก 4 ใน 6 แห่ง ตอบว่ามีเวชภัณฑ์ประเภทยาสามัญประจำบ้าน เช่น ยาแดง ทิงเจอร์ ขาล้างแผล ยาแก้ปวดลดไข้ สำลี ผ้าก๊อช ถ้าเด็กประสบอุบัติเหตุในขณะที่อยู่ที่ศูนย์ฯ ผู้ดูแลเด็กจะดูแลเด็กจนกว่าผู้ปกครองจะมารับกลับ บางครั้งผู้

ดูแลเด็กจะพาไปหาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือสถานอนามัย หรือถ้ามีอาการไม่มากนักจะพยายามใช้ยาที่มีอยู่ ซึ่งจัดหามาโดยการรับบริจาค และบางส่วนซื้อตามด้วยเงินของผู้ดูแลเด็กเอง ถ้าเด็กในศูนย์ป่วย ผู้ดูแลเด็กจะให้การช่วยเหลือตามอาการ เช่น ถ้าเป็นไขก็จะเช็ดตัวให้ หรือให้ยาลดไข้ สังเกตอาการ ถ้าไม่ดีขึ้นจะพาไปหาผู้ปกครองและจะขอให้ผู้ปกครองดูแลเด็กอยู่ที่บ้าน

แต่ข้อมูลจากการสังเกต พบว่าในศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่ง ไม่มีอาสาสมัครประจำบ้านเก็บไว้เลย มีศูนย์ฯ แห่งหนึ่งที่มีเฉพาะผู้ยาเท่านั้น แต่ในตู้ไม่มียาเลย

การบริการตรวจสุขภาพเด็ก มีเพียงศูนย์ฯ เดียวที่มีเจ้าหน้าที่อนามัยมาตรวจร่างกายเด็กเดือนละครั้ง ส่วนผู้ดูแลเด็กไม่เคยได้รับการตรวจสุขภาพเลย

2.4.2.2 การดูแลเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร

ศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่งไม่ได้เตรียมอาหารกลางวัน หรืออาหารว่างสำหรับเด็ก เด็กจะนำอาหารกลางวันมาจากบ้านเอง ส่วนใหญ่อาหารที่เด็กนำมาเป็นข้าวเหนียวกับอาหารแห้งๆ ประเภทโปรตีน เช่น ไข่ต้ม ไข่เจียว ปลาหูเค็ม เนื้อย่าง ปลาแห้ง ปลาย่าง แต่มีอาหารประเภทผักน้อยมาก

ก่อนถึงเวลารับประทานอาหาร ผู้ดูแลเด็กจะนำเสื่อมาปูกับพื้น เด็กๆ จะนั่งรับประทานอาหารของคนที่นำมาจากบ้าน มีศูนย์ฯ แห่งหนึ่งที่เสื่อสำหรับปูพื้นนั่งรับประทานอาหารเป็นเสื่อชุดเดียวกันกับที่ใช้ปูนอน

ก่อนรับประทานอาหาร ผู้ดูแลเด็กจะเตือนให้เด็กไปล้างมือ เด็กจะตักน้ำจากตุ่มมาล้างมือโดยไม่ฟอกสบู่ มีแห่งหนึ่งให้ผู้ดูแลเด็กตักน้ำใส่อ่างไว้แล้วให้เด็กทุกคนจุ่มมือลงไปล้าง

เมื่อล้างมือเสร็จแล้ว เด็กๆ จะเดินไปหยิบอาหารของตนเองมานั่งรับประทาน มีศูนย์ฯ สองแห่งที่ผู้ดูแลเด็กถืออาหารมาแจก แต่ไม่ได้สอนให้เด็กพูดขอบคุณ

ขณะรับประทานอาหาร ผู้ดูแลเด็กไม่ได้รับประทานพร้อมเด็ก แต่จะช่วยเหลือเด็กเล็กที่ช่วยตัวเองไม่ได้ ที่ศูนย์ฯ แห่งหนึ่งผู้ดูแลเด็กรับประทานอาหารเวลาเดียวกันแต่จะนั่งเฉพาะในกลุ่มของผู้ใหญ่แยกต่างหาก ไม่ได้นั่งรวมกับเด็ก ในระหว่างนี้จึงไม่มีการพูดคุย หรือสอนอะไรให้กับเด็กมากนัก นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก 2 แห่งจะห้ามไม่ให้เด็กคุยกันในเวลาอาหารในวันที่ไปสังเกตการณ์ที่ศูนย์ฯ แห่งหนึ่ง ผู้ดูแลเด็กเชื่อว่าถ้าเด็กไม่นั่งเรียบร้อย เวลารับประทานอาหารเด็กจะกลายเป็นหนอน

หลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว เด็กๆ จะเก็บภาชนะใส่อาหารของตนเองกลับไปล้างที่บ้าน ถ้ามีอาหารเหลือเด็กจะเก็บกลับไปบ้าน ระหว่างนี้ผู้ดูแลเด็กจะเตือนให้ไปล้างมือ ซึ่งบางคนก็ล้างแต่บางคนก็ไม่ได้ล้าง เพราะผู้ดูแลเด็กไม่สามารถดูแลให้เด็กปฏิบัติอย่างทั่วถึง

2.4.2.3 น้ำดื่ม

ศูนย์พัฒนาเด็ก 4 แห่งมีแท่งค้ำน้ำหรือตุ่มสำหรับเก็บน้ำฝนไว้ดื่ม และมีน้ำดื่มเพียงพอตลอดปี อีก 2 แห่งไม่มีภาชนะเก็บน้ำฝน ผู้ดูแลเด็กต้องไปเข็นน้ำฝนจากวัดมาเตรียมไว้ให้เด็กดื่ม ศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่งใช้แก้วน้ำรวมของศูนย์ฯ สำหรับให้เด็กดื่มน้ำ เมื่อจะดื่มน้ำก็ใช้แก้วจ้วง

ตกในภาชนะใส่น้ำ สำหรับการทำความสะอาดแก้วน้ำดื่ม ผู้ดูแลเด็กจะล้างเมื่อเห็นว่าสกปรก (4 ศูนย์) ล้างลบล้างครั้ง (1 ศูนย์) และล้างทุกวัน (1 ศูนย์)

น้ำใช้ในศูนย์พัฒนาเด็ก 2 แห่งได้จากน้ำฝน ศูนย์ฯ 2 แห่งใช้น้ำบาดาล อีก 1 แห่งใช้น้ำประปา และอีก 1 แห่งต้องไปตักน้ำจากสระน้ำในบริเวณวัด ผู้ดูแลเด็กมีหน้าที่ต้องเข็นน้ำมาใช้ในศูนย์ฯทุกวัน

การอาบน้ำ ศูนย์พัฒนาเด็ก 5 แห่งจัดให้เด็กได้อาบน้ำ โดย 3 แห่งอาบหลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว อีก 2 แห่งอาบหลังจากตื่นนอนแล้ว แต่อีก 1 แห่งจะอาบน้ำเฉพาะในวันที่มีอากาศร้อนจัดเท่านั้น

ศูนย์ฯทั้งหมดให้เด็กนำผ้าเช็ดตัวมาเอง และนำกลับไปซักที่บ้านในตอนเย็น แต่ในความเป็นจริงเด็กหลายคนไม่มีผ้าเช็ดตัว ผู้ดูแลเด็กก็จะใช้ผ้าเช็ดตัวที่มีเด็กบางคนนำมาจากบ้านเช็ดตัวให้เด็กคนอื่นๆด้วย ในศูนย์ฯแห่งหนึ่งในวันที่สังเกตการณ์มีเด็กนำผ้าเช็ดตัวมาเพียง 2 คนเท่านั้น

ศูนย์พัฒนาเด็ก 2 แห่งจัดให้เด็กได้แปรงฟัน โดยจัดให้แปรงฟันหลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว แต่อีกแห่งหนึ่งให้เด็กแปรงฟันก่อนกลับบ้าน ส่วนศูนย์ฯที่ไม่จัดให้แปรงฟันแห่งหนึ่งบอกว่าเด็กยังเล็กเกินไป แห่งหนึ่งบอกว่าไม่มียาสีฟัน และอีก 2 แห่งไม่ได้บอกเหตุผล

2.4.2.4 ห้องน้ำ ห้องส้วม

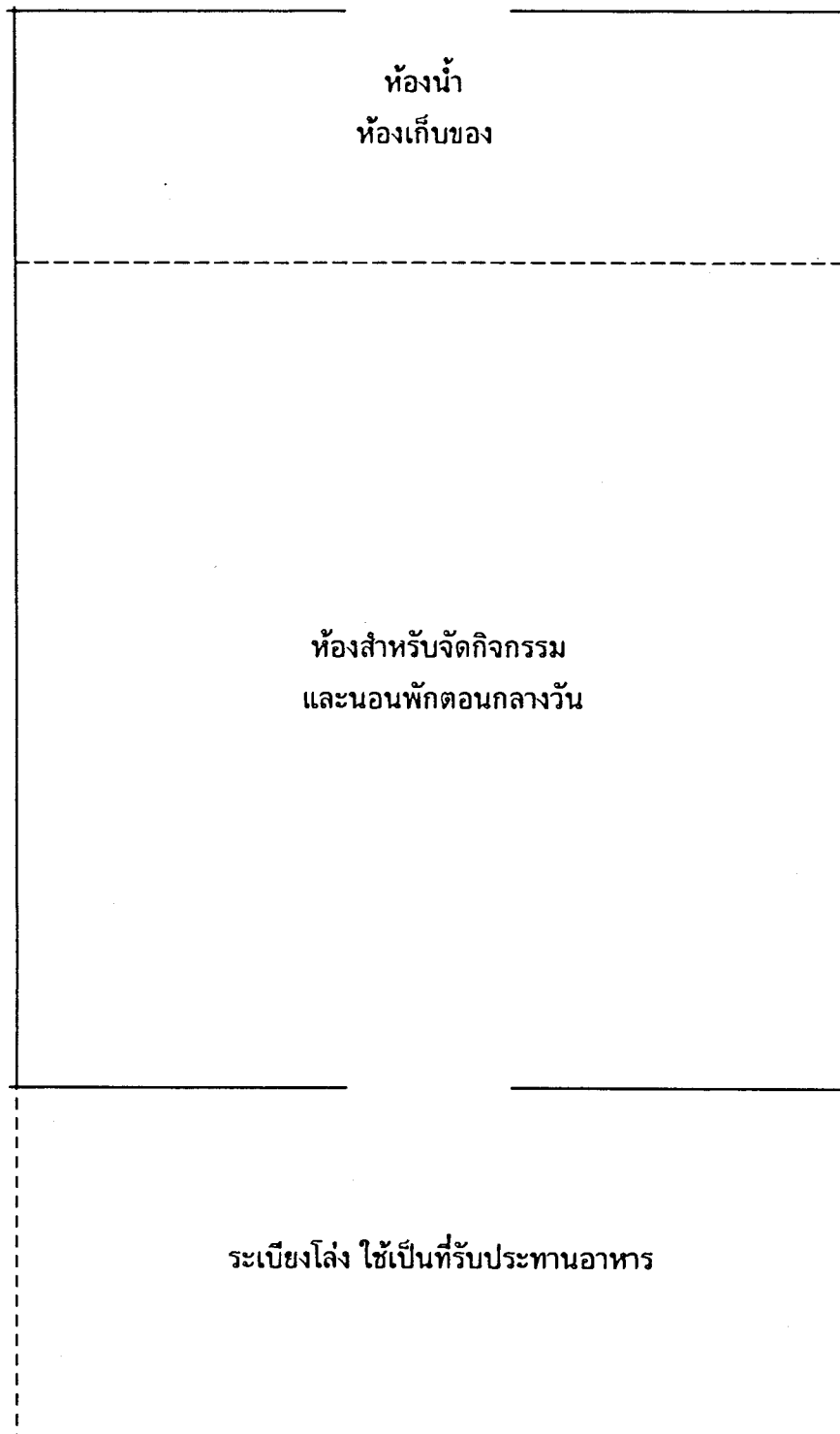
ศูนย์พัฒนาเด็ก 4 แห่งที่เป็นอาคารถาวร มีห้องสำหรับอาบน้ำและห้องส้วม ในจำนวนนี้ 2 แห่งรักษาความสะอาดได้ดีพอใช้ แต่อีก 2 แห่งห้องส้วมสกปรกมาก ส่งกลิ่นเหม็นมาก และมีขยะอยู่ด้วย ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ห้องน้ำค่อนข้างมืดทึบ ไม่มีทางระบายลม นอกจากนี้ภาชนะที่ใช้เก็บน้ำยังกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ทำให้ยุงชุม รบกวนเด็กเวลานอนกลางวัน

ส่วนศูนย์พัฒนาเด็กอีก 2 แห่งที่เป็นอาคารไม่ถาวรนั้นไม่มีห้องน้ำห้องส้วม เด็กๆต้องไปทุ่ง หรือไปใช้ห้องน้ำของวัด

2.4.2.5 การนอนพัก

ศูนย์พัฒนาเด็กทั้ง 6 แห่ง จัดให้เด็กได้นอนพักตอนกลางวัน และจะนอนในศูนย์ฯ ยกเว้นศูนย์พัฒนาเด็กที่เป็นอาคารชั่วคราว ต้องนำเด็กไปนอนศาลาวัด สถานที่เหมาะสมดีเพราะลมเย็น แต่มีปัญหาว่าถ้ามีกิจกรรมของหมู่บ้าน หรือหน้าเทศกาลงานวัดที่จำเป็นต้องใช้สถานที่ศาลาวัด เด็กจะไม่มีที่นอน ศูนย์ฯ 3 แห่งเวลานอนกลางวันเด็กจะมีหมอนประจำตัว แต่อีก 3 แห่งใช้หมอนปนกัน และส่วนมากไม่มีปลอกหมอน

กิจกรรมก่อนนอน จากการสังเกตผู้ดูแลเด็กจะนั่งอยู่กับเด็กเวลานอน ช่วยตบกันให้นอน มีศูนย์ฯแห่งหนึ่งผู้ดูแลเด็กจะถือไม้เรียวบอกให้เด็กหลับตา บอกให้เงียบมิฉะนั้นจะถูกตี ในขณะที่ผู้ดูแลเด็กอีกคนหนึ่งพูดว่าตอนนี้มีผีตนหนึ่งคอยดูอยู่ที่หน้าต่าง คอยดูว่ามีเด็กคนไหนไม่นอนบ้าง ให้เด็กทุกคนนอนหลับ มิฉะนั้นผีจะมาจับตัวไป

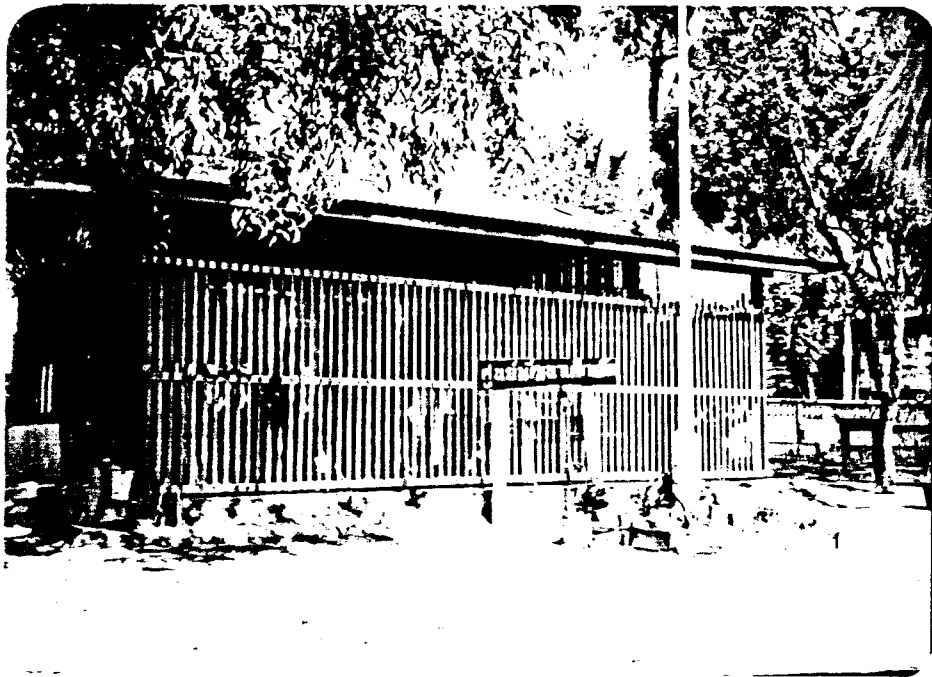
แผนภูมิ แสดงการจัดเนื้อที่ภายในอาคารถาวรของศูนย์พัฒนาเด็ก

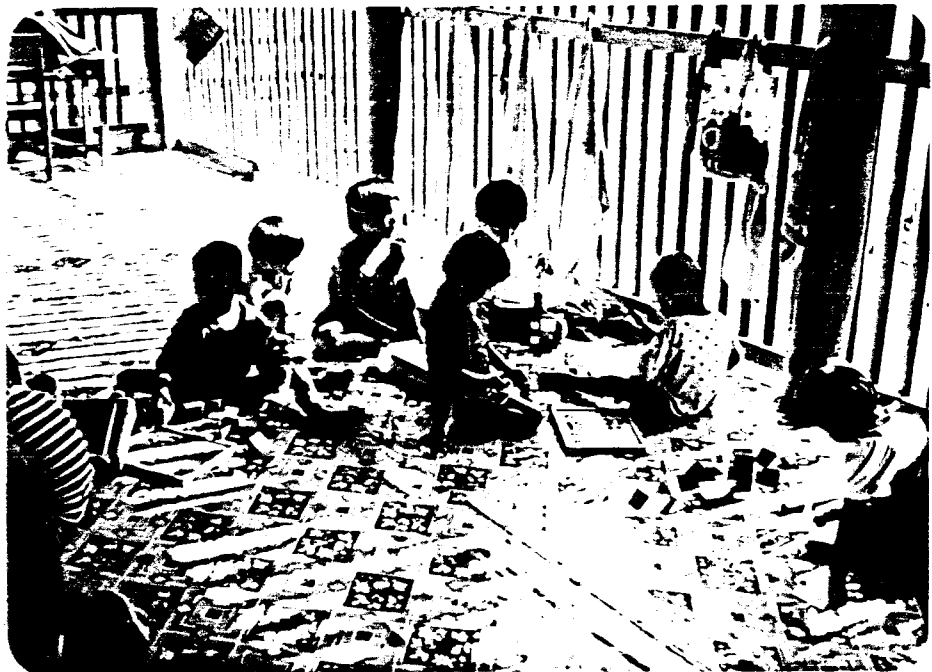
ภาพที่ 1 ลักษณะอาคารถาวร (ด้านหน้า)

ภาพที่ 2 ลักษณะภายในอาคารถาวร

ภาพที่ 3 ลักษณะภายนอกของอาคารไม้ถาวร

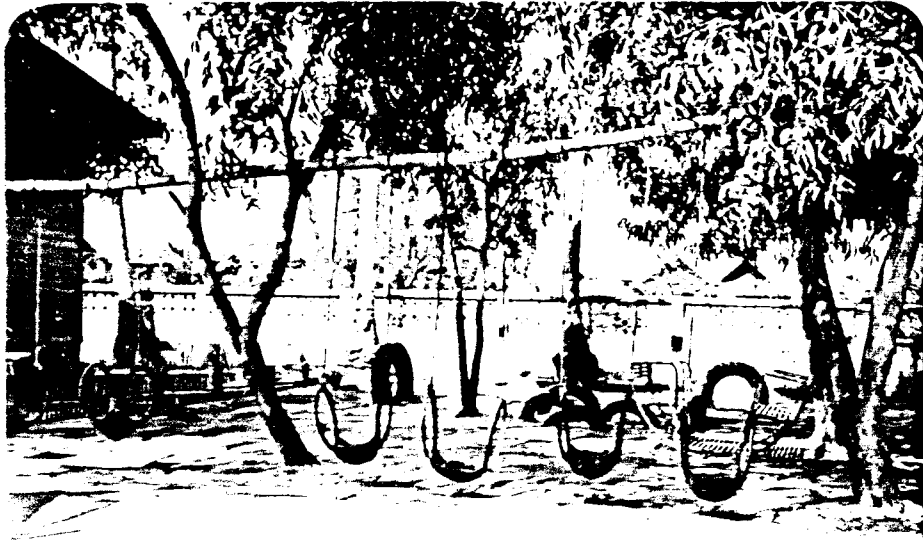
ภาพที่ 4 ลักษณะภายในของอาคารไม้ถาวร

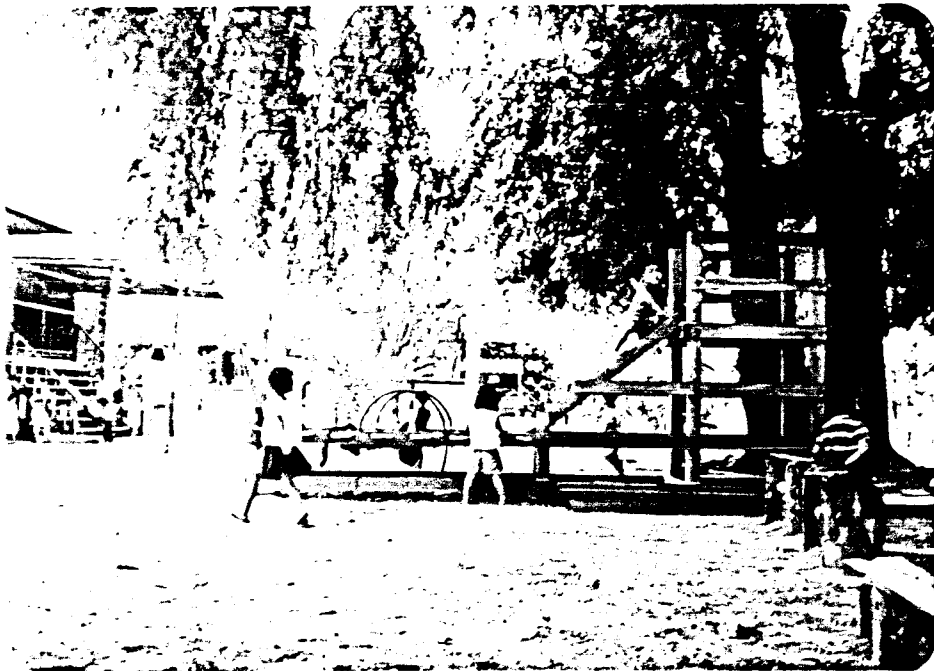
ภาพที่ 5 ลักษณะภายนอกของอาคารชั่วคราว

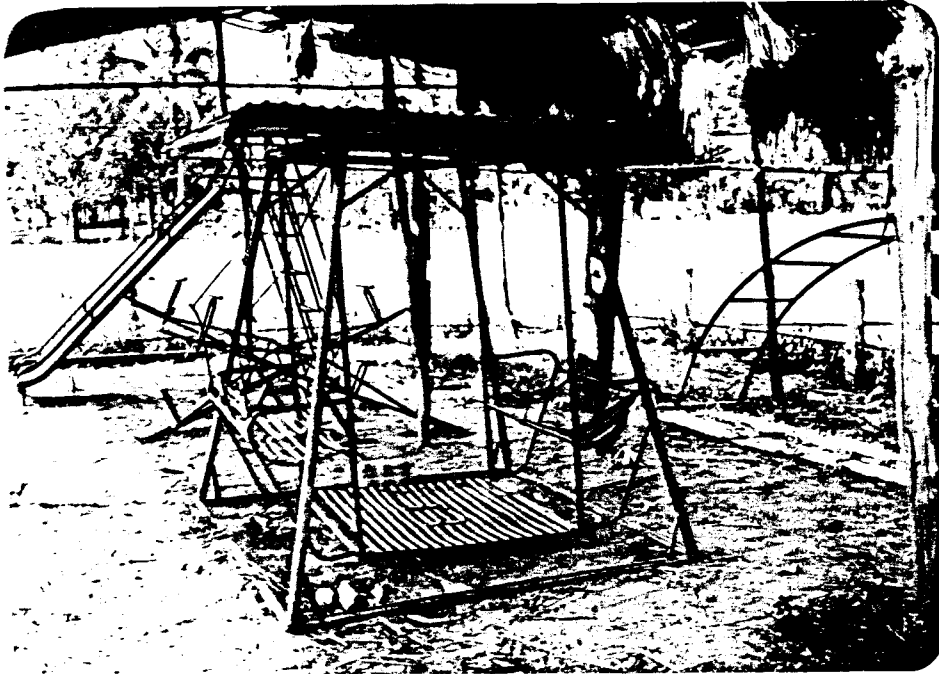
ภาพที่ 6 สภาพภายในของอาคารชั่วคราว

ภาพที่ 7 อุปกรณ์ของเล่นสนามที่ชาวบ้านช่วยกันทำ

ภาพที่ 8 อุปกรณ์ของเล่นสนามที่ได้รับการสนับสนุนจากยูนิเซฟ

ภาพที่ 9 สภาพของเล่นสนามที่ชำรุด

ภาพที่ 10 สภาพของเล่นสนามที่ชำรุด

ตารางที่ 35 ลักษณะอาคาร พื้นที่ และเนื้อที่ใช้งานเฉลี่ยต่อคน

ศูนย์ฯ	ลักษณะอาคารและพื้นที่	เนื้อที่ใช้งานต่อเด็ก 1 คน (ตรม./คน)	เฉลี่ย ตรพ./คน
1	อาคารถาวร เนื้อที่สำหรับจัดกิจกรรมใน อาคาร กว้างxยาว 9x7 เมตร จ.น.เด็กตามรายชื่อในทะเบียน 19 คน	63/19 3.3	36.6
2	อาคารถาวร เนื้อที่สำหรับจัดกิจกรรมใน อาคาร กว้างxยาว 9x7 เมตร จ.น.เด็กตามรายชื่อในทะเบียน 7 คน	63/7 9	99.9
3	อาคารชั่วคราว กว้างxยาว 8x8 เมตร แบ่งเป็น ห้องเก็บของขนาด 3x5 เมตร จ.น.เด็กตามรายชื่อในทะเบียน 34 คน	64-15/34 1.4	16
4	อาคารชั่วคราว กว้างxยาว 6x12 เมตร จ.น.เด็กตามรายชื่อในทะเบียน 39 คน	72/39 1.8	20
5	อาคารถาวร เนื้อที่สำหรับจัดกิจกรรมใน อาคาร กว้างxยาว 9x7 เมตร จ.น.เด็กตามรายชื่อในทะเบียน 26 คน	63/26 2.4	26.6
6	อาคารถาวร เนื้อที่สำหรับจัดกิจกรรมใน อาคาร กว้างxยาว 9x7 เมตร จ.น.เด็กตามรายชื่อในทะเบียน 30 คน	63/30 2.1	23.3

ตารางที่ 36 จำนวนเด็ก ลักษณะและอุปกรณ์ของเล่นสนาม และแหล่งทุนสนับสนุน

ศูนย์ฯ ที่	จำนวนเด็ก	ลักษณะและจำนวนอุปกรณ์	แหล่งทุนสนับสนุน
1	19	- ชิงช้าที่นั่งเป็นปล้องไม้ไผ่แฉกไว้ด้วยโซ่เหล็ก 4 ที่ - ที่นั่งดอกเห็ด 2 ที่ - ชิงช้าเหล็กมีหลังคา มีที่นั่งคู่ขนาดนั่งได้ 6-8 คน 1 ชุด - กระดานลื่น 3 ชุด	ได้จากการหารายได้ของผู้ดูแลเด็ก และการบริจาคของประชาชนในหมู่บ้าน
2	7	- มีกระดานหกที่ชำรุดใช้การไม่ได้ 1 ชุด	เงินกองกลางหมู่บ้าน
3	24	- เครื่องเล่นชุดใหญ่ มีที่ปีนป่าย ที่ลอด และกระดานลื่น (ตามแปลนของกรมพัฒนาชุมชน) 1 ชุด (ภาพที่ 8) - ขากรถยนต์เก่า ผึงไว้ในพื้นดินให้มีส่วนโผล่พื้นดินประมาณ 1/2-2/3 ส่วน สำหรับปีนเล่น 6 ที่ - ชิงช้าดัดแปลงจากขากรถยนต์เก่า 6 ที่ (ภาพที่ 7) - ที่นั่งโยก ทำด้วยเหล็ก 1 ที่ - ที่นั่งดอกเห็ด หลังคามุงด้วยหญ้าคากรอง 2 ที่	ยูนิเซฟ ชาวบ้านช่วยกันทำ
4	30	- เครื่องเล่นชุดใหญ่ตามแปลนของกรมพัฒนาชุมชน 1 ชุด - บ้านน้อยสร้างด้วยไม้อัด ขนาด 1.50x 1.50 เมตร 1 หลัง	ยูนิเซฟ
5	24	- กระดานลื่น, กระดานหก, ที่ปีนป่ายรูปครึ่งวงกลม ชิงช้าเหล็กมีหลังคาที่นั่งคู่ อุปกรณ์ทั้งหมดทำด้วยเหล็ก อย่างละ 1 ชุด แต่อุปกรณ์ทั้งหมดชำรุดมากจนใช้การไม่ได้	สภาตำบล
6	24	- ไม่มีอุปกรณ์เครื่องเล่นสนามเลย	-